

הישיבה המאתיים-וארבעים של הכנסת השביעית

יום שלישי, י"ט כסלו תשל"ב (7 דצמבר 1971)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.01

א. שאלות ותשובות

הז"ר ש. דונו:

של "העולם הזה", שחיילי צה"ל שמרו בלילות בעוז על הטרקטור שעסק בחפירות ארכיאולוגיות בשביל שר הבטחון?

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. אבקש את שר הבטחון לעלות לדוכן ולהשיב לשאלות של חברי הכנסת.

שר הבטחון מ. דיין:

(א) הוראות חוקי העתיקות בשטחים המוחזקים דומות בעיקרן לאלה שבשטחים המוחזקים על מים אחראים משרדי הממשלה בשטחים המוחזקים על התחומים שעליהם ממונים הם בישראל ובהתאם לכך מוגו הרשויות המוסמכות.

(ב) הנאמר על-אודותי בכתבה המצוטטת אינו נכון. לא "ריכוזי אצלי עתיקות וממצאים ארכיאולוגיים מהשטחים". באוסף העתיקות שלי יש חפצים שגורשו עלי-די בכסף ואשר מקורם בשטחים המוחזקים. אף שלמיטב ידיעתי אין חובה לדווח על רכישת ממצאי עתיקות לא היה ואין ברשותי שום חפץ עתיק בעל ערך ארכיאולוגי שאינו ידוע לארכיאולוגים העובדים במוזיאון ישראל, באוניברסיטאות ירושלים ותל-אביב ובאגף העתיקות, יתר על כן, הארכיאולוגים השתמשו ומשתמשים, כרצונם בכל התפוצים שבאוספי לצרכי עבודתם המדעית ולתצוגות. כמו כן, לפי מיטב הכרתי מעולם לא נמכר או נמסר על ידי חפץ ישראלי בעל ערך ארכיאולוגי למישהו שאינו מוסמך לכך על-ידי אגף העתיקות. אשר לחוץ-לארץ, רק פעם אחת נתתי ללובר בפאריס (במתנה) גלוסקמה כלקוליתית והדבר נעשה באישור אגף העתיקות.

(ג) לפי מיטב הכרתי אינני עובר על חוק פקודת העתיקות ואינני "מגצל לצרכי חפירה והעברת עתיקות" בולדוידים, טרקטורים, מנופים, משאיות והליקופטרים. מעולם לא שמרו בלילות (או בימים) חיילי צה"ל על טרקטור שעסק כביכול בחפירות ארכיאולוגיות בשבילי. אני אישית במסגרת סיורי בשטחים מפעם לפעם מתעכב או אף יוגש ביחוד, במכונית או בהליקופטר, למקומות המעניינים אותי מבחינה ארכיאולוגית.

(ד) אין ברשותי ממצאים מחפירות ד"ר גיחון ב"עין-בוקק" או מכל חפירות ארכיאולוג אחר. ד"ר גיחון. אמר לי אמש שהנאמר בעניין זה ב"עולם הזה" הוא שקר וכזב. האלוף זאבי ביקר בחפירות עין-בוקק לפי הזמנתו ובחדרכו של הד"ר גיחון ומוכן שלא לקח אתו דבר.

גם תשובת הרמטכ"ל מאשרת את העובדות שגמר סרו על-ידי ד"ר גיחון.

(ה) ב-1956 הוריתי להוציא בהליקופטר אסטלה מסרביט-אל-חדם ולהעבירה לאגף העתיקות בירושלים. האסטלה נבחרת על-ידי ארכיאולוג ישראלי בכיר והורו עברה כמתוכנן לאגף העתיקות ורק אליו. אלי לא הועבר דבר ולנאמר בכתב על אודותי אין שחר.

(ו) בעניין הקצין יוסף יפת נמסרו לי על-ידי הרמטכ"ל הדברים הבאים:

1. הקצין יוסף יפת הועלה לדרגת רב-סרן בתא-

1. החפירות הארכיאולוגיות של שר הבטחון ומכירת עתיקות על-ידי

חברי הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום י"ח בכסלו תשל"ב (6 בדצמבר 1971):

ברשימה שנתפרסמה ב"העולם הזה" של יום 1 בדצמבר 1971 טוען מר בן-אמוץ:

שר הבטחון חופר עתיקות ללא רשיון, וכי לצורך גילוי העתיקות והעברתן לביתו השתמש שר הבטחון ברכוש המדינה ובכלל זה בולדוידים, מנופים, משאיות, ואפילו הליקופטרים.

כן טוען מר בן-אמוץ, שסרן בשם יוסף יפת הועלה תוך זמן קצר לדרגת סגן-אלוף ושתפקידו של יוסף יפת הנ"ל להודיע לשר הבטחון על עתיקות המתגלות ברצונו עת-עזה וסיני. לסגן-אלוף יוסף יפת הוענק תואר "קצין להלכי רוח".

נוכח פירסומים אלה הגני מבקש לדעת:

1. האם הידיעות דלעיל נכונות? אם אינן נכונות, מה אינו נכון בהן?

2. אילו חוקים הסדירו ומסדירים בשטחים המוחזקים את נושא העתיקות?

3. האם יש לדווח על מציאת עתיקות בשטחים המוחזקים לרשות כל שהיא? אם כן, לאיזו רשות? האם קיים תיאום בין הרשות הנ"ל לבין אגף העתיקות במשרד החינוך והתרבות?

4. האם ריכוז שר הבטחון אצלו עתיקות, ממצאים ארכיאולוגיים שנתגלו בשטחים המוחזקים? האם דיווח השדר על מציאת העתיקות והממצאים? אם כן, למי ומתי?

5. באילו חילות או פיקודים קיים בצה"ל תואר "קצין להלכי רוח", מה הוא תקן דרגתו ומה הם התפקידים המסוריים לו, וכן ממתי קיים התואר הנ"ל?

6. האם נכונה הטענה שנתפרסמה על-ידי מר בן-אמוץ, שכבר ב-1956, ערב הנסיגה מסיני, נפגע הליקופטר "סיקורסקי" תוך נסיון להוציא אובליסק מצרי מסרביט-אל-חדם שבסיני ושהאובליסק הוצא על-ידי הליקופטר שני והועבר לביתו של שר הבטחון? אם הידיעה אינה נכונה, מה אינו נכון בה?

7. האם נכונה הטענה שנתפרסמה בגליון הנ"ל של "העולם הזה", שהאלוף רחבעם זאבי ירד בהליקופטר באתר ארכיאולוגי בעין-בוקק שבו חפר ההיסטוריון מרדכי גיחון מטעם אוניברסיטת תל-אביב, והעביר ממצאים/כדים שהתגלו שם לרשות שר הבטחון? אם הידיעה אינה נכונה, מה אינו נכון בה?

8. האם נכונה הטענה, שנתפרסמה בגליון הנ"ל

2. יישוב פליטים מרצועת עזה באל-עריש

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון ביום ט' בחשוון תשל"ב (28 באוקטובר 1971):

בעקבות פעולות לדילול מחנות הפליטים ברצועת עזה, ויישובם מחדש של חלק מהפליטים באזורי ישוב עירוניים באל-עריש, אבקש לדעת:

1. מה מספר הפליטים שיושבו מחדש באל-עריש בעקבות פיגוי זה?

2. מה מספר יחידות הדיוור שבנתה הממשלה באל-עריש למען פליטים אלה?

3. מה היה הסכום הכולל של ההוצאות שנדרשו לצורך פעולות אלה?

4. האם יש לממשלה סקרים לגבי היקף ההוצאות הכספיות הדרושות לפיגוי כל הפליטים ממחנותיהם בעזה, ויישובם מחדש במקומות אחרים?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. כ-350 נפש.

2. אפס. המניע היחיד להצעת מגורים באל-עריש היה מציאותן של דירות פנויות במקום.

3. בתהליך שיקום הבתים ובהוצאות האחרות שהיו קשורות לקליטת העובדים באל-עריש הושקעו 300,000 לירות.

4. לא.

3. פיגוי פליטים ממחנותיהם בקרבת עזה

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון ביום ט' בחשוון תשל"ב (28 באוקטובר 1971):

בעקבות הפעולות לפיגוי הפליטים ממחנותיהם בס"מון לעיר עזה ויישובם מחדש בשיכונים באזור אל-עריש אבקש לדעת:

1. מה היו היעדים הבטחוניים של פעולה זאת?

2. כיצד באו לידי פתרון הבעיות שנוצרו עם פיגויים של חלק ממחנות הפליטים?

3. האם יכול כבוד השר למסור על מידת שיתוף הפעולה של הפליטים שפגו לאזורי מגורים חדשים?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. פריצת דרכים במחנות הפליטים כדי שאפשר יהיה לפטרל בהן ברכב.

2. שום מחנה פליטים לא פונה ופעולתנו הנ"ל לא יצרה בעיות מיוחדות.

3. מניח את הדעת.

4. ההוצאות לבניית של "מצודת כפיר"

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום ט' בחשוון תשל"ב (28 באוקטובר 1971):

אבקש לדעת:

1. כמה עלתה בדיוק בניית "מצודת כפיר", לרבות הציוד שנרכש להחזקת המצודה?

2. מי אישר את ההוצאה הנ"ל?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. בניית "מצודת כפיר" עלתה 17,121,000 לירות.

2. הבנייה אושרה על-ידי הגורמים המוסמכים לכך בצה"ל ובמשרד הבטחון.

דין 15 בפברואר 1968. הוא מילא אז תפקיד מפקד מחנה במפקדת מרחב עזה וצפון סיני.

2. ב' במאי 1970 מונה רב-סרן יפת לתפקיד "קמ"ט לקשרים עם האוכלוסיה לבחינת הלכי רוח", ולתפקיד זה בלבד.

3. ב' 30 באוקטובר 1970 פנה אלוף פיקוד הדרום במכתב המלצה לראש מינהל הסגל ובו ביקש להעניק לרב-סרן יפת דרגת ייצוג סגן-אלוף. בדברי הנמקתו ביסס בקשה זו על אופיו הייצוגי של התפקיד בתחום מגעיו עם האוכלוסיה.

4. ב' 15 דצמבר 1970 הוענקה לרב-סרן יפת דרגת ייצוג סגן-אלוף לפי אישור הרמטכ"ל.

5. משקמו מפקדות הממשל הצבאי לאחר מלחמת ששת-הימים אורגנו בכל אחת מן המפקדות פונקציות לקיום מגע עם האוכלוסיה ולמעקב אחר תגובות והלכי רוח. פונקציה זו מכוננת לייעץ למפקד הצבאי במילוי תפקידו.

6. בכל אחד מן האזורים הצבאיים ניתן שם שונה למחלקה ולעוסקים בתפקידים אלה. במפקדת יהודה ושומרון עומדים בראש יחידה זו דוד פרחי בדרגת ייצוג אלוף-משנה, וכן מספר קצינים נוספים בדרגות רב-סרן ולמטה מזה. כיום, משמש בתפקיד זה באופן זמני סגן-אלוף (ייצוג) אמנון כהן.

במפקדת רצועת עזה משמש בתפקיד דומה אלוף-משנה בני מיטיב, וסגן-אלוף (ייצוג) יוסף יפת נמנה עם סגל קצינים.

היו"ר ש. רוזן:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, אני מחזיק פה בידי מודעה שנתפרסמה בעתון "לוס אנג'לס טיימס" מה' 12 באוקטובר 1970 ובה מוצעים למכירה פריטים ארכיאולוגיים מתקופת ה"הנ"ך" מאוספו המפורסם של משה דיין, במחיר של 100 ו-200 דולר כל אחד.

לאור המודעה הזאת, ולאור סעיף 12 של פקודת העתיקות וסעיף 25 האוסף מסחר בעתיקות, הייתי מבקש לדעת האם קיבלת היתר לחפז, לחפש, לסחור או לייצא עתיקות, ואם לא — מה מקורן של העתיקות המוצעות שם?

שר-הבטחון מ. דיין:

זאת אמנם לא בדיוק שאלה נוספת, ובודאי לא בדיוק בתחומי משרד הבטחון, אבל אני ברצון עונה עליה, ואני שמח שאתה את השאלה אלי.

אשר לחלק האחרון — לא קלטתי בדיוק, כבר אמרתי בדברי שלפי מיטב הכרתי אינני עובר על שום חוק מחוקי העתיקות.

שנית, אינני מייצא ואינני סוחר בעתיקות.

אשר למודעה, לא מן הנמנע שהקונה או האיש מלוס-אנג'לס קנה בהיותו בארץ עתיקות שמקורן באוסף שלי, וכפי שמסר דוברי לפי הוראתי, מדי פעם אני מוציא מן האוסף שלי עותפים ומוכר אותם, ואז יכול להיות שהוא קנה אותם בארץ ואחר כך מוכר אותם בלוס-אנג'לס.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

זה בניגוד לחוק, במפורש.

הי"ר ש. רוח:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנר.

רפואה, מוענקת עם גיוסם דרגת ייצוג רב-סרן בדיעבד מיום גיוסם, בתנאי שהם חתומים לשלוש שנות שירות-קבע.

6. פרטי הטקס של העברת השלטון האזרחי בעזה לידי ראש העיר החדש

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום ט' בחשוון תשל"ב (28 באוקטובר 1971):

בעזה נערך ב-27 לספטמבר טקס העברת השלטון האזרחי המקומי לידי ראש העיר הערבי החדש. הטקס זכה לביקורת קטלנית במאמר שפירסם ב-28 בספטמבר עורך "ידיעות אחרונות", ד"ר הרצל רוזנבלום (שם המאמר הראשי: "זחילה"). במאמרו קובע ד"ר הרצל רוזנבלום כי "הדרך שבה בוצעו החילופין היתה משפילה מאוד". זאת משום דבריו של ראש העיר החדש, שאמר בין היתר: "המשטר הנוכחי הוא משטר כיבוש זמני ומשום העובדה שתאל פונדק (שייצג את צה"ל במעמד זה) ניצב דום למשמע הדברים". כן מתלונן העורך על תאל פונדק שביקר לדבר ערבית ולא עברית. ד"ר רוזנבלום מסכם במאמרו: "צר לנו שהממשל אינו מקפיד על כבודו".

אבקש לדעת:

1. האם התיאור הנ"ל הוא נכון?
2. אם כן, האם היה הטקס פגום מהבחינה הישראלית?
3. מדוע ראה נציג צה"ל לדבר בטקס אך ורק ערבית?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. לא. תת-אלוף יצחק פונדק לא עמד דום אלא ישב בניחותא בכסאו.
2. לדעתי — לא.
3. תת-אלוף פונדק אמר את דבריו בעברית.

7. ביקורת על מכירת מצרכים ב"שקם" לשאינים זכאים לכך

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר הבטחון ביום י"ב בחשוון תשל"ב (31 באוקטובר 1971):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 28 ביולי 1971 פורסם, שלפי סקר שערכה חברת העובדים יותר מ-32% של הקונים ב"שקם" הם חסרי זכות לקנות שם.

נוכח העובדה שתופעה זו סותרת את התקנות המחייבות את השקם, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם קיימת ביקורת סדירה שהשקם לא ימכור לקונים שאינם זכאים לקנות בו?
2. אם כן, מה היו ממצאי הביקורת?
3. האם לא מוכן כבוד השר להודות שתיערך ביקורת כזאת?

שר-הבטחון מ. דיין:

- 1-3. בשקם קיימות הוראות ברורות בקשר לאיסור המכירה לאנשים שאינם זכאים לשירות שקם. בכניסה לחנויות שקם מוצבות דיילות מיוחדות וכן עובדי-סוף הבדוקים את זכות הקנייה של הנכנסים.

אמצעי ביקורת זה מונע מאנשים שאינם זכאים לשירותי שקם את הכניסה לחנויות. ייתכן שפה ושם

אורי אבנר (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר, נוכח הביקורת הציבורית שנמתחה על בניית "מצודת כפיר", האם כבוד השר סבור שההוצאה היתה מוצדקת?

שר-הבטחון מ. דיין:

השאלה לידי איננה לבחון אם ההוצאה היתה מוצדקת לאור הביקורת. ייתכן שאילו בדקתי את ההוצאה סעיף סעיף, הייתי מגיע למסקנה, עם ביקורת או בלי ביקורת, שצריך היה לבנות פחות או שצריך היה להוסיף. אני לא בדקתי אישית את הסעיפים שמהם מורכבת ההוצאה של בניית "מצודת כפיר".

5. הענקת דרגות רב-סרן וסרן למתגייסים לשירות הרבנות הצבאית

חבר-הכנסת א. אבנר שאל את שר הבטחון ביום ט' בחשוון תשל"ב (28 באוקטובר 1971):

"ידיעות אחרונות" של יום 19 באוקטובר 1971 מוסר, כי לאחרונה התגייסו לצה"ל, לשירות במסגרת הרבנות הצבאית, בחורי ישיבות שלא שירתו בצה"ל וקיבלו עם גיוסם לשורות הקבע של צה"ל דרגות של רבי-סרנים וסרנים, אף-על-פי שלא עברו קורס קצינים.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה דלעיל נכונה?
2. אם היא נכונה, מה הן הסיבות להענקת אוטומטית של דרגות הקצונה?
3. האם חוקי הצבא מאפשרים הענקת דרגות כה גבוהות לאנשים שלא שירתו בצה"ל או צבא אחר, ולא הוכשרו בקורסים מתאימים?
4. האם אידע בשנים האחרונות שאזרחים אחרים, שהתגייסו לשורות הקבע בצה"ל ושלא עברו קורסים, יקבלו דרגות קצונה של רבי-סרנים וסרנים? אם כן, באילו מקצועות ובאילו שירותים?

שר-הבטחון מ. דיין:

להלן תשובת הרמטכ"ל בנדון:

לשאלות 1-2: (א) הידיעה אינה נכונה.

(ב) העובדות הן כלהלן: לאחרונה גויסו מספר רבנים לשירות-קבע, לתפקידי רבנים צבאיים. מתוכם שירתו מספר רבנים בשירות סדיר וחלק מהם — לא. (ג) כל הרבנים עוברים קורס לקציני רבנות, שביסומו מוענקת להם דרגת סגן.

(ד) רק לרב אחד, שמונה להיות רב צבאי של פיקוד הצפון ואשר גויס תקופת-מה לפני פתיחת הקורס לקציני רבנות, הוענקה, בשל מעמדו המיוחד, דרגת ייצוג רב-סרן. רב זה, אשר שירת במערך המוצנח בשרות סדיר ובמילואים, משתתף עתה בקורס קציני רבנות.

לשאלות 3-4: (א) הסדר דומה קיים לגבי רופאים. רופא המתגייס לשירות סדיר עובר קורס קציני רפואה המסמיכו לקצונה, ובסיום הקורס מוענקת לו דרגת סגן.

(ב) לרופאים בעלי תעודות מומחה המתגייסים לשירות קבע לתקופות ממושכות, והם בוגרי קורס קציני

לשאלה 2: אלוף הפיקוד המתיק את העונש מאחר שהיה סבור כי הוא חמור מדי בנסיבות העניין. האלוף הורה כי מתוך 35 ימי המחבוש שהוטלו על מר קינן יהיו 12 לרצויו בפועל, והיתרה על תנאי למשך שנה.

לשאלה 3: לא.

לשאלה 4: 25% מכלל הכלואים בבית-הכלא המרכזי של צה"ל זכו להמתקת עונשם.

10. **אספקת מטוסים למצרים על-ידי ברית-המועצות**
חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום י"ב בחשון תשל"ב (31 באוקטובר 1971):

בעתון "גני-יורק טיימס" מיום י"א באלול תשל"א (1 בספטמבר 1971) הופיעה ידיעה, שלפיה קיבלה מצרים מבדית-המועצות 24 מטוסי יירוט-הפצצה מדגם סוחוי 11, והיא עומדת לקבל עוד 36 מטוסים כאלה.

כמו כן נאמר בכתבה שהרוסים הכניסו למערכת ההגנה האווירית טילי "סאם 6", המופעלים על-ידי הרוסים עצמם.

רצוני לשאול:

1. מה האמת בידיעות אלה?
2. מה השפעתה של אספקה מזוהזת זו על-ידי ברית-המועצות למצרים על מאון הכוחות באזור?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. אין בידי להכחיש ידיעות אלה.
2. למשלוחי הרכש למצרים יש השפעה על מאון הכוחות באזור.

11. **ידיעה בדבר העברת נשק לירדן דרך ישראל**
חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום י"ב בחשון תשל"ב (31 באוקטובר 1971):

בידיעות שונות שפורסמו בעתונות בחוץ-לארץ וכן בארץ נאמר כאלו נשק המיועד מארצות-הברית לירדן הועבר לייעודו דרך ישראל, או דרך נמלי ישראל.

רצוני לשאול:

האם יש אמת כל שהיא בידיעות אלה?

שר-הבטחון מ. דיין:

התשובה לשאלתך היא שלילית.

12. **טיסתם של מטוסי "מיג 23" במרחב האווירי של ישראל**

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום י"ב בחשון תשל"ב (31 באוקטובר 1971):

בעתון "מעריב" מיום ה' בתשרי תשל"ב (24 בספטמבר 1971) הופיעה ידיעה המבוססת על מקורות זרים, שלפיה מטוסי "מיג 23", מוטסים על-ידי טייסים רוסיים, טסים מעל המרחב האווירי של ישראל באזור תעלת סואץ ומצלמים את מערך צה"ל בסיני.

רצוני לשאול:

האם נכונה ידיעה זאת?

שר-הבטחון מ. דיין:

אין לי מה להוסיף להודעת דובר צה"ל מיום 10 באוקטובר 1971.

להלן גוסס המידע שגמסר על-ידי דובר צה"ל בנדון ביום 11 באוקטובר 1971:

מצליח מספר זעום להתחמק מהביקורת ולהסתגל לח-נויות.

אנו בודקים כעת דרכים נוספות למניעת פרצות שוליות כאלה בעתיד.

8. **מספר החיילים שנהרגו במעולות האויב**

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום י"ב בחשון תשל"ב (31 באוקטובר 1971):

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. כמה חיילים נהרגו וכמה נפצעו מאז ה-7 באוגוסט 1970 כתוצאה מתאונות דרכים?

2. כמה חיילים נהרגו ונפצעו בתקופה המקבילה כתוצאה מפעולות האויב?

שר-הבטחון מ. דיין:

לשאלה 2: בין 7 באוגוסט 1970 לבין 1 בנובמבר 1971 — 39 הרוגים ו-178 פצועים.

הי"ר ש. רוזן:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת בן-מאיר.

יהודה בן-מאיר (מפל"ל):

אבקש לשאול את כבוד השר: גוכח המספר הגדול יחסית של חיילים הנהרגים כתוצאה מתאונות דרכים האם נשקלות תכניות חדשות בצבא, הן מבחינת הדרכה הן מבחינת משמעת, כדי לנסות לצמצם את מספר תאונות הדרכים בצבא?

שר-הבטחון מ. דיין:

הבעיה היא בעיה כאובה, בעיה כרונית, והטיפול בה אינו מהיום. אני רק אטעה את הכנסת ואת השואל אם אומר שהחל ממחר תימצא תרופת פלא לבעיה. ייתכן שבטיפול מתמיד ובשיכלולים מתמידים נוכל לתקן את המצב. המצב בעניין זה באמת גרוע מאוד, התאונות הן רבות מאוד, מעל למספר שאפשר להשלים אתו. לדאבוני אינני יכול להצביע או להבטיח הבטחה, שעל-די פעולה מסוימת תוך תקופה קצרה ישתנה המצב מיסודו.

9. **מקרים של המתקת עונש מחבוש בצה"ל**

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום י"ב בחשון תשל"ב (31 באוקטובר 1971):

העתונאי מר עמוס קינן נשפט על העלבת מפקד לעונש מחבוש ל-35 יום. הוא עירער על פסק-הדין, העידעור נדחה ואושר הפסק. לאחר שישב במחבוש ימים ספורים בלבד נמסר בעתונות שאלוף הפיקוד נתן חנינה למר קינן והוא שוחרר.

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם נכונה הידיעה?

2. מה היו הסיבות למתן החנינה למר עמוס קינן?

3. האם עובדת היותו עתונאי נלקחה בחשבון בשיקוליו של אלוף הפיקוד, ואם כן, מה ההצדקה לכך?

4. בכמה מקרים ניתנה בשנה הזאת חנינה לאנשים שנשפטו לעונש מחבוש, ואיזה אחוז הם בכלל המקרים של עונשי מחבוש?

שר-הבטחון מ. דיין:

להלן תשובת הרמטכ"ל:

לשאלה 1: הידיעה אינה מדויקת. אלוף הפיקוד המתיק את עונשו של מר עמוס קינן (ולא חנן אותו).

הבטחון תפעל בניגוד למגמותיה של הממשלה ולצרכי המשק?

5. אילו צעדים עומד כבוד השר לנקוט נגד האחרים למעשה זה?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. צרכנים בחנויות ה"שקם" נתבקשו לחתום על התחייבויות הנוכרות בשאלתה רק במקרה של מוצרים מיוחדים, שאולו מן המלאי בחנויות "שקם" והיה צריך להזמין אצל היצרנים.

2-5. בחנויות ה"שקם" הוקפד על שמירת מדיניות הממשלה ואין בזהל הנזכר שנעשה על-ידי ההחלטת ה"שקם" כל ניגוד למדיניות הממשלה נגד העלאת המחירים.

15. **תוצאות המדיניות של "הגשרים הפתוחים"**

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ד בחשוון תשל"ב (12 בנובמבר 1971):

ההליכים והתמורות בקרב ערביי ישראל, המורים על השתלבות גוברת בחיי המדינה, הם מסימני הזמן האחר-רון. אף בשטחי יהודה ושומרון ניכרת מגמה לשינויים בגישה לבעיות ישראל-ערב.

בקשר לתופעות אלו אחידה לשר אם ישיבני:

1. מה מספר הערבים מחוץ לישראל המבקשים לחזור ליהודה ולשומרון?

2. מה מספר הבאים מחוץ לשטחים, בשנים שלאחר מלחמת ששת-הימים, במסגרת ביקורים אר-עיים?

3. מה היא תרומתה של מדיניות "הגשרים הפתוחים" ליצירת מגע ערבי-יהודי?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. אין בידנו נתונים להשיב לשאלה זו פרט למידע בדבר בקשות שהוגשו לאיחוד משפחות. מספר הבקשות מאז 1 ינואר 1971 ועד סוף נובמבר הוא כ-18,000 בקשות.

2. ביקורים שגרתיים ליהודה ושומרון בלבד: בשנת 1968 — כ-26,500; בשנת 1969 — כ-5,500; בשנת 1970 — כ-3,500; בשנת 1971 — כ-4,000.

ביקורי קיץ: בשנת 1968 — כ-11,500; בשנת 1969 — כ-22,500; בשנת 1970 — כ-54,000; בשנת 1971 — כ-106,500.

3. מפגשים של ערבים הבאים מעבר לגבול עם ישראלים. עד כמה שידוע לי השפעת מגעים אלו על יחס הערבים אל היהודים הישראלים היא חיובית.

16. **תלונה על פגיעת "שקם" במסחר הפרטי**

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום כ"ד בחשוון תשל"ב (12 בנובמבר 1971):

"שקם" מתחרה קשות במסחר הפרטי. רשת חנויות הענק שלו באזורים עירוניים, והמתכונת המסחרית הנ"ה הוגה בחנויות אלו, מסכנים את קיומם של רבבות עסקים קטנים ובינוניים — דברים אלה נאמרו בתזכיר שהופנה לשר הבטחון על-ידי ראשי התאחדות הסוחרים הכללית, ה"ה י. נהרי וז. פרלוק.

בתזכיר נאמר עוד: "תוך ניצול מופרז של המונוטין שלו כמוסד ממשלתי-צבאי מתחרה "שקם" במסחר הפ"רטי. הוכח ש"שקם" משרת לא רק חיילים ומשפחותיהם

ביום א', 10 באוקטובר, בשעה 10.30 לערך טסו 2 מטוסי קרב זרים בגובה רב ובמהירות של 2.5 מאך במרחק של 30 ק"מ מחוף הישראלי ממול לאשקלון וחזרו למצרים. בטיסתם חצו המטוסים את תחום הפיקוח האווירי של לוד. מטוסי חיל-האוויר הוונקו לעבר המטוסים החודרים, שזוהו כמטוסי 'מיג 23' רוסיים.

13. **ידעה על פעילות מסייונרית של רב-סרן בצה"ל**

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום י"ב בחשוון תשל"ב (31 באוקטובר 1971):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום כ"ד באלול תשל"א (14 בספטמבר 1971) הופיעה כתבה של שלמה נקדימון ובה מסופר על רב-סרן, פסיכיאטר בחיל הרפואה, אשר נמנה עם מנהיגי כת "היהודים המשיחיים" והוא למעשה מסייונר. לפי אותה כתבה שלח מחברה מכתב לכבוד השר באוגוסט 1970 ובו תלונה על הקצין הנ"ל, המנצל את תפקידו בצבא לקשירת קשרים בין חיילים לבין אירגון מסייונרי.

רצוני לשאול:

1. האם נכונות ידיעות אלה?

2. האם הורה כבוד השר על עריכת חקירה לאחר קבלת המכתב? אם כן, מה היו תוצאותיה?

3. האם נכון שהרב-סרן הנ"ל עסק בעבודת מסייונרית והוא משרת בצבא הגנה לישראל?

4. מדוע עבר זמן כה רב מקבלת התלונה עד לסיום החקירה?

5. האם הקצין השתחרר בגלל סיום חוזה או כתוצאה מפעולה יזומה של שלטונות צה"ל?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. כן. מכתב כזה אכן נתקבל.

2-3. החקירה העלתה כי קצין בדרגת רב-סרן שירת בחיל-הרפואה כפסיכיאטר במשך 4 שנים (מ' 1967 ועד 9- בספטמבר 1971). בכל זמן שירותו לא הור"גשה פעילותו המסייונרית, והשקפותיו, שהיו ידיעות לאחראים, לא הפריעו לקצין בעבודתו המסורה. אי-לכך לא ראו הגורמים המוסמכים כל מקום להתערבות.

4. החקירה נסתיימה ב' 15 בספטמבר 1970 (19 יום מיום כתיבת המכתב האמור).

5. עם סיום החוזה, כשנה לאחר סיום החקירה.

14. **העלאת מחירים ב"שקם" אחרי הפיחות**

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום י"ב בחשוון תשל"ב (31 באוקטובר 1971):

נמסר לי מפי אנשים רבים שבמשך ימים מספר לאחר הפיחות נדרשו צרכנים אשר קנו מצרכים בחנויות ה"שקם" לחתום על התחייבות לשלם הפרשי מחירים.

רצוני לשאול:

1. האם נכונות ידיעות אלו?

2. מי הורה לעובדי ה"שקם" להתחייב צרכנים על התחייבות זאת?

3. האם אין דבר זה נוגד את מדיניות הממשלה נגד העלאת מחירים עקב הפיחות ובעד מכירת מלאי במחיר ישן?

4. איך ייתכן שחברה ממשלתית הקשורה למערכת

דובר מחלקת המדינה של ארצות-הברית, מר צ'רלס ברין, ש"הסובייטים נהגו בהתאפקות באספקת נשק למצרים בחודשים האחרונים".

אודה לכבודו אם ישיבני:

האם זהות הערכות, לאור המידע שבידי, והדעה שהובעה על-ידי מחלקת המדינה?

שר-הבטחון מ. דיין:

התשובה לשאלתך: בהחלט לא.

19. קצב אספקת נשק למצרים על-ידי ברית-המועצות

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום ג' בכסלו תשל"ב (21 בנובמבר 1971):

בעתונות מיום כ"ד בחשוון תשל"ב (12 בנובמבר 1971) הופיעו ידיעות, שלפיהן הרוסים הפסיקו או צימצמו בזמן האחרון את אספקת הנשק למצרים.

רצוני לשאול את כבודו:

האם יש אמת בידיעות אלו?

שר-הבטחון מ. דיין:

לא אוכל להוסיף לגאמר בתשובתי מהיום לשאלתה של חבר-הכנסת זלמן שובל באותו עניין.

20. צימצום מספרם של עובדי הבטחון עקב הקטנת תקציב הבטחון

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום ג' בכסלו תשל"ב (21 בנובמבר 1971):

בעתון "מעריב" מיום כ"א בחשוון (9 בנובמבר 1971) הופיעה ידיעה, שלפיה ייפלטו למשק האזרחי 12,000 עובדים עם הקטנת תקציב הבטחון.

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. אם לא, מה הוא המספר המדויק של אנשים שנפלטו למשק האזרחי כתוצאה מהקטנת תקציב הבטחון?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-2. אין בידינו הערכות על מספר העובדים שהשתחררו מעבודות בטחוניות שנסתיימו בשנת התקציב הנוכחית.

בהנחה שתקציב 1972 יעמוד על שישה מיליארד לירות אנו מעריכים שהמספר הממוצע של עובדים המועסקים במשרד או בעקיפין בעבודות הבטחון יהיה בשנת 1972 קטן ב-11,000, לערך, מהממוצע השנתי בשנת התקציב 1971.

21. התוצאות המדיניות של "הגשרים הפתוחים"

חבר-הכנסת ש. ארבל-אלמולוני שאלה את שר הבטחון ביום ג' בכסלו תשל"ב (21 בנובמבר 1971):

רצוני לשאול את כבודו:

1. כמה ערבים ביקרו בשטחים המוחזקים בקיץ במסגרת ביקור קרובי משפחה?

2. כמה מהם הגישו בקשה לקבלת היתר להישאר להתגורר ביהודה ושומרון?

3. לכמה מהם ניתן אישור זה?

אלא הציבור בכללו נהנה מהחולות והנחות הנהוגות בחנויות "שקם".

אבקש לדעת:

1. האם תלונות ה"ה נהרי ופרלוק נכונות?

2. אם כן, מה ייעשה למנוע פגיעת "שקם" במסחר הפרטי?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. נפגשתי עם ה"ה נהרי ופרלוק ועל ועדה בראשותו של היועץ הכלכלי למשרד הבטחון הוטל לבדוק את התלונות לגופן.

2. לא אוכל להוסיף לגאמר בתשובתי מהיום לשאלתה של חברת-הכנסת שושנה ארבל-אלמולוני באותו עניין.

17. מיקוח סניטרי במחנות צה"ל

חבר-הכנסת ש. לוי שאל את שר הבטחון ביום כ"ד בחשוון תשל"ב (12 בנובמבר 1971):

ברשימה ב"על המשמר" מיום 1 בנובמבר 1971: "ימים של חיל בסיני" כותב חייל מילואים, כי בסיני שורצים עכברים וזבובים המסכנים את שלום החיילים. ביחידה אחת מצא ביבוב מים, ושלוליות ירקרקות של מי-ביוב גואים.

אבקש לדעת:

א. האם מובטח הפיקוח הסניטרי במחנות צה"ל? האם דואגים להטמנת הפסולת מן המטבחים או לסי-לוקה אל החולות?

ב. האם יש פעולת הסברה ושילוט מתאים נגד ביבוב מים?

ג. האם מפקחים הרופאים בצה"ל על הנקיון בשי-רותים? האם הם מסיבים תשומת-לב המפקדים ללי-קויים בתברואים?

ד. האם מודע חיל הרפואה לסכנת קדחת?

שר-הבטחון מ. דיין:

א. כן. המפקד הוא האחראי למצב התברואה ביחידתו, וגורמים מחיל-הרפואה מנחים, מדריכים ומפקחים לצדו.

קיימות הוראות לסילוק נכון של אשפה ויש ריכוזי אשפה מטופלים (שריפה, כיסוי ודיסוס).

ב. כן.

ג. כל סגלי חיל-הרפואה, דהיינו: רופאים, חוב-שים, מש"קי רפואה מונעת ועוד, מפקחים על התב-רואה וחייבים בהסבת תשומת-לב המפקדים לליקויים בנושא זה.

ד. כן. חיל-הרפואה מקיים הסברה ענפה ושילוט בנושא מניעת הקדחת באזורים שבהם קיימת המחלה. באזורים אלה חייב כל חייל לקחת תרופות-מנע וכן מתבצעים ריסוסים נגד היתושים מעבירי המחלה. כן מנהל חיל-הרפואה רישום מדויק של כל חייל החולה בקדחת וחוקר את הסיבות למחלתו.

18. קצב אספקת נשק למצרים על-ידי ברית-המועצות

חבר-הכנסת ז. שובל שאל את שר הבטחון ביום ג' בכסלו תשל"ב (21 בנובמבר 1971):

בסיקורו העיתונאי היומי (15 בנובמבר 1971) הודיע

24. פרשת הגיוס של בתו של הרב ברזני מטבריה

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום י"ז בכסלו תשל"ב (5 בדצמבר 1971):

"ידיעות אחרונות" מיום 24 בנובמבר 1971 התפרסמה הידיעה כי כבודו פנה אל הרב ברזני מטבריה והבטיח לו כי ייכנס לעבי הקורה של פרשת הגיוס של בתו.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה נכונה?
2. האם ערך כבודו השר את הבירור המובטח (הכניסה לעבי הקורה)?
3. מה היו תוצאות הבירור האמור?

שר-הבטחון מ. דיין:

1-2. כן.

3. עו"ד שפירא, המייצג את גברת שרה ברזני, הודיע לי כי עידער לפני בית-הדין הגבוה לצדק על ההחלטה לגייס את מרשתו לצה"ל. נהג על כן לפי ההחלטות בית-הדין הגבוה לצדק.

25. התאבדות מחבל בביתו של ראש עיריית עזה

חבר-הכנסת נ. אליעד שאל את שר הבטחון ביום י"ז בכסלו תשל"ב (5 בדצמבר 1971):

בעקבות התאבדותו של מפקד המחבלים זאיד אל-חוסייני בביתו של ראש עיריית עזה, רשאר א-שאווה, אבקש לשאול את כבוד השר:

א. האם נכונה הידיעה כי מפקד מחבלים זה הסתתר במשך 6 שבועות בביתו של ראש עיריית עזה רשאר א-שאווה?

ב. האם נכונה הידיעה כי לפני חודשים מספר נמצא בפדס של ראש עיריית עזה, רשאר א-שאווה, בונקר של מחבלים?

ג. מה הודיע ראש עיריית עזה לשר הבטחון על השתלשלות הסתתרותו של מפקד המחבלים בביתו בעזה?

ד. מה הוא תוכן המכתבים של מפקד המחבלים?

ה. אילו כלי נשק נמצאו במחיצת המחבל ההרוג?

ו. האם נמצא מפקד המחבלים בביתו של ראש עיריית עזה כאשר ביקר בביתו מפקד כוחות צה"ל והמושל הצבאי ברצועה וצפון סיני, תת-אלוף יצחק מונדק?

ז. אילו אצדעים ינקטו כוחות הבטחון כדי להזהיר מחדש את אוכלוסיית הרצועה מפני מתן סיוע פעיל או הענקת מסתור למחבלים?

שר-הבטחון מ. דיין:

לא אוכל להוסיף לנאמר בתשובתי מהיום לשאילתה של חבר-הכנסת שלום כהן באותו עניין.

26. נסיבות התאבדותו של מחבל בביתו של ראש עיריית עזה

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר הבטחון ביום י"ז בכסלו תשל"ב (5 בדצמבר 1971):

רשאר שאווה, ראש עיריית עזה, הודה השבוע כי הסתיר בביתו, במשך 41 יום, מחבל ערבי בכיר אשר לבסוף התאבד.

שר-הבטחון מ. דיין:

1. ראוי תשובתי מהיום לשאילתה של חבר-הכנסת יוסף תמיר באותו עניין.

2. נתקבלו כ-450 בקשות.

3. אושרו 321 בקשות הכוללות 797 נפש.

22. קצב אספקת נשק למצרים על-ידי ברית-המועצות

חבר-הכנסת ש. לורנץ שאל את שר הבטחון ביום ג' בכסלו תשל"ב (21 בנובמבר 1971):

בימים אלה פורסם בעתונות וברדיו כי שר החוץ של ארצות-הברית מר רוג'רס הצהיר שבית-המועצות מיתנה את אספקת הנשק למצרים, וכי בארבעת החודשים האחרונים לא הופר מאזן החימוש בין ישראל למדינות ערב.

רצוני לשאול את כבודו:

האם הידיעות שבידינו מאשרות את נכונות הצהרתו של מר רוג'רס?

שר-הבטחון מ. דיין:

לא אוכל להוסיף לנאמר בתשובתי מהיום לשאילתות של חבר-הכנסת זלמן שובל ושל חבר-הכנסת ד"ר יהודה בן-מאיר באותו עניין.

23. חקירת ראש עיריית עזה בקשר להתאבדות מחבל בביתו

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום י"ז בכסלו תשל"ב (5 בדצמבר 1971):

"הארץ" מיום 23 בנובמבר 1971 התפרסמה ידיעה, שלפיה הורה שר הבטחון להשאיר בתפקידו את ראש עיריית עזה, מר רשאר א-שאווה, אחרי שזה נתן מחסה בביתו למפקד "כוחות השיחור" ברצועת עזה, זאיד אל-חוסייני.

עוד נאמר בגוף הכתבה כי שר הבטחון החליט את אשר החליט לאחר שמר שאווה מסר לו את גירסתו על מה שאירע בינו לבין מפקד המחבלים שהתאבד.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעות הנ"ל נכונות?

2. מה היתה הגירסה שבפי מר אל-שאווה?

שר-הבטחון מ. דיין:

הנושא עודנו בחקירה ועד גמר החקירה אין מקום לקבוע מסקנות או לפרסם חומר הקשור בו.

הי"ר ש. רוזן:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שלום כהן.

שלום כהן:

האם נכון שנכבדי עזה ביקשו להפסיק את החקירה של ראש העיר?

שר-הבטחון מ. דיין:

יכול להיות שכן. אלי באה בגייה עקיפה על-ידי ראש עיריית חברון שאמר שאליו פנו נכבדים שונים, גם מעזה. הוא עצמו פנה בבקשה זו ואמר שגם אליו פנו תושבי עזה וביקשו להפסיק את החקירה. בקשה מאוד מתקבלת על הדעת. אבל לא נעניתי לבקשה.

— שאלות ותשובות (שוסטק, דיין, ש. כהן, רוזן, בן-מאיר, גריה, לורנץ) —

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם פרטי ידיעה זו נכונים?
2. האם ידע ראש עיריית עזה שמחבל מבוקש מסתתר בביתו?
3. אם כן, אילו צעדים ננקטו על-ידי שלטונות הממשל נגד ראש העיר בגין מתן מחסה למחבל מבו-קש?

שר-הבטחון מ. דיין:

לא אוכל להוסיף לנאמר היום בתשובותי לשאלות של חבר-הכנסת שלום כהן, נסים אליעד ואליעזר שוס-טק באותו עניין.

היו"ר ש. רוזן:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת בן-מאיר.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

האם כבוד השר יכול לתת הערכה מתי תסתיים החקירה?

שר-הבטחון מ. דיין:

לא, אינני יכול לתת הערכה. אבל אני חושב שתוך זמן לא-רוב, אין לא סחבת ולא מגמה להשהות את ההחלטה בעניין זה.

29. המבצעים בוועדות הפטור למצהירות על

אורח חיים דתי

חבר-הכנסת מ. צ. גריה שאל את שר הבטחון ביום י"ז בכסלו תשל"ב (5 בדצמבר 1971):

רצוני לשאול את כבוד השר:

על סמך מה החלו לאתרונת לבחון את המצהירות בחינות של ידיעות נדירות (כגון ברכה על הקשת, או דינית ברכת ההבדלה בעל-פה שאינה שייכת כלל לבנות) בנושאי דת, ומה עניין למדנות לגבי אורח חיים דתי?

שר-הבטחון מ. דיין:

אינני יודע מדוע ומה שואלים חברי ועדות הפטור את הנבחנות.

30. גיוסה של הגברת שרה ברזני

חבר-הכנסת ש. לורנץ שאל את שר הבטחון ביום י"ז בכסלו תשל"ב (5 בדצמבר 1971):

"המודיע" מיום א' בכסלו תשל"ב (19 בנובמבר 1971) מוסר, כי הרב של מושבי הספר בית-יוסף וירדנה הרב יצחק זכאי ברזני ואשתו שובתים שביית-דעב במחאה נגד ההחלטה לגייס את בתם שרה, ברזני בת זו היא בוגרת בית-ספר דתי, מכהנת כמזכירת בית-הספר הדתי במושב, הצהירה שהיא דתית, וכל מכירה מעידים שהיא בת דתית נאמנה.

בהמשך הידיעה מוסר העתון כי שרה ברזני הופיעה לפני ועדת פטור והשיבה כראוי לכל שאלות הוועדה. אף-על-פי-כן לא הכירה הוועדה בדתייתה, מפני שגם אלה האם תוקעים בשופר בחג הסוכות, והיא השיבה על כך בחיוב משום שהיא שייכת לעדה הנוהגת לתקוע בשופר בהושענא-רבא ("מקצת קהלות נוהגין לומר... ותוקעים תשר"ת כשאומרים שלש עשרה מידות"; אני ציקלופדיה תלמודית, ערך הושענא-רבא) — עובדה שנעלמה כנראה מידעת חברי הוועדה.

ראש עיריית עזה מסר לשלטונות הממשל הצבאי ואחר כך לשר הבטחון על הנסיבות שבהן הסתיר את המחבל בביתו. ידיעות נרחבות על כך התפרסמו בעתונות הישראלית בימים 22 ו-23 לנובמבר 1971.

נוכח עבירה חמורה זו של ראש עיריית עזה אבקש להשיבני:

1. מה הם הפרטים המדויקים הקשורים בנסיבות הסתרת המחבל בביתו של ראש עיריית עזה?
2. מה הם העונשים המקובלים המוטלים על תור-שבים ערבים המסתירים מחבלים ערבים בביתם?
3. אילו אמצעים ננקטו נגד רשאי שאוזה בעקבות הודאתו בהסתרת מחבל ערבי בביתו?

שר-הבטחון מ. דיין:

לא אוכל להוסיף לנאמר היום בתשובותי לשאלות של חבר-הכנסת שלום כהן ושל חבר-הכנסת נסים אליעד באותו עניין.

27. צעדים לשיחורו של אלי אחיקר

השבוי במצרים

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום י"ז בכסלו תשל"ב (5 בדצמבר 1971):

ב"הארץ" מיום 29 בנובמבר 1971 מתפרסמת ידיעה כי שלושה שבויים מצרים, שהיו בידי צה"ל מאז הפשיטה לאי שדואן, הוחזרו למצרים מתוך כוונה לקבל תמורתם את השבוי הפצוע הישראלי אלי אחיקר, אולם אלי אחיקר לא הוחזר לישראל.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה נכונה?
2. האם הובטח לישראל כי תמורת שלושת השבויים המצרים יוחזר אלי אחיקר לישראל?
3. אם כן, מדוע לא הוחזר אלי אחיקר?
4. מה מתכוון לעשות כבוד השר בעניין זה?

שר-הבטחון מ. דיין:

1. כן.
2. לא.
3. סירובם של השלטונות המצריים לשחררו אף-על-פי שעליהם לעשות זאת בהתאם לאמנת זנבה.
4. להמשיך ולפעול בכל הדרכים הנאותות למען השיחור.

היו"ר ש. רוזן:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת שלום כהן.

שלום כהן:

האם ידוע לכבוד השר מה מצב בריאותו של אסיר זה?

שר-הבטחון מ. דיין:

ידוע לי. מצב בריאותו מאוד מאוד אינו מניח את הדעת.

28. התאבדות מחבל בביתו של ראש עיריית עזה

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר הבטחון ביום י"ז בכסלו תשל"ב (5 בדצמבר 1971):

בעתונות מיום ד' כסלו תשל"ב, 21 בנובמבר 1971, הופיעה ידיעה שלפיה התאבד מפקד ה"אידגון לשיחור פלסטיני בביתו של ראש עיריית עזה, וזאת לאחר שהסתר תת במקום במשך 6 שבועות.

חוברת ז', ישיבה ר"מ

— שאלות ותשובות (לדונק, דיין, המר, רוזן, ש. כהן) —

בנובמבר 1971 גמסר על פירסום צו בחירות למספר עיריות בגדה המערבית.

אבקש לדעת:

1. מה הם השיקולים לעריכת בחירות אלה במועד שנקבע?
2. האם קוימו מגעים מוקדמים בנידון זה עם העיריות או גורמים אחרים במקומות הנ"ל?
3. מה היו התגובות שהגיעו לשר הבטחון על ההחלטה הנ"ל?

שר הבטחון מ. דיין:

1. המועצות העירוניות ביהודה ובשומרון נבחרו או מונו ב-1963, ומאז חלפו יותר מ-8 שנים. רצוי על כן לחדש את סמכותן הציבורית של העיריות ושל נב"חריהן.
2. כן.

3. מרבית ההתבטאויות הפומביות של ראשי הערים היו שליליות. לנומת זאת בשירות פנימיות עם אוכ"ל לסייט הערים ומנהיגיה יש תמיכה ניכרת בהחלטה זו.

היו"ר ש. רוזן:

שאלה נוספת לחבר הכנסת שלום כהן.

שלום כהן:

אדוני השר. האם נקבע מועד לעריכת הבחירות בערים כמו שכם וחברון, ואם כן, מה הוא המועד?

שר הבטחון מ. דיין:

כל הערים תבחרנה את מועצות העיריות שלהן. המועד המדויק נקבע רק לארבע ערים, וחברון עדיין אינה נכללת בארבע ערים אלו. אולם התקיימה בחי"רות בכל הערים, לדבות חברון, תוך התקופה הבאה. אני מעריך — תוך חצי-שנה או שנה מהיום, אבל לפי מועדים שונים בהתאם להכנות ולשיקולים אחרים. בין ארבע הערים שנקבע להן מועד מדויק חברון אינה כלולה.

33. ידיעה ב"פארי מאץ" בעניין ויתורה של ישראל על ה"מיראזים" שנעכו בצרפת

חבר הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום י"ז בכסלו תשל"ב (5 בדצמבר 1971):

בגליון השבוע מפרסם השבועון "פארי-מאץ" כי ההחלטה לוותר על המיראזים, נושאי האמברגו הצרי-פתי, היא פרי יומה ומאמצים אישיים של מר אשר בן-נתן בעת ביקורו בישראל בקיץ. עוד נאמר כי היה על השגריר להתגבר על התנגדות חריפה מצד ראש הממ"שלה, שר הבטחון ומפקד חיל האוויר, האלוף מרדכי הור, שהסביר כי אין תחליף למיראזים אלה עד 1980.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעות הנ"ל נכונות?
2. אם אינן נכונות, מה אינו נכון בהן?

שר הבטחון מ. דיין:

אם אמנם העתון "פארי מאץ" כתב את הדברים המובאים בשמו על-ידי חבר הכנסת שלום כהן, הרי שכתב דברים שאין להם שחר.

אבקש לדעת:

1. האם נכון ששרה ברוני נשאלה בוועדת הפטור האם תוקעים בשופר בחג הסוכות?
2. אם כן, האם היה ידוע לחברי הוועדה המנהג לתקוע בשופר בהושענא-רבא?
3. האם ידוע לכבוד השר שהנציג הדתי בוועדה, מר שטרית, לא השתתף בישיבת הוועדה בגלל מחלה?
4. מדוע הוחלט לגייס את הנ"ל, למרות חינוכה הדתי, הצהרתה כי היא דתית והעדויות המאשרות עובדה זאת?
5. האם מכל הסיבות האלו מוכן כבוד השר לבטל את ההחלטה לגייס את הנ"ל?

שר הבטחון מ. דיין:

1-4. אינני מפקח על עבודת ועדות הפטור ואין בדעתי לחקור אותן על השאלות שהן מציגות לחיבי הגיוס או לבחון את מסקנותיהן.

5. גמסר לי כי הגברת שרה ברוני פנתה לבית הדין הגבוה לצדק בעניין ההחלטה לגייסה לצה"ל ובטוחני שבית המשפט העליון יוציא לאור משפט צדק ולפיו נגחה.

31. הקמת ועדה עליונה לעירעורים בענייני טעור משירות צבאי לבנות דתיות

חבר הכנסת ז. המר שאל את שר הבטחון ביום י"ז בכסלו תשל"ב (5 בדצמבר 1971):

ועדת הפטור משירות צבאי לבנות דתיות היא כיום סוברנית ואין כל סמכות שרשאית להתערב בהחלטותיה. לרגל פרשת בתו של הרב ברוני ועירעורה על גיוסה לצה"ל, וכדי למנוע הישנות בעיות או טענות דומות בעתיד, אבקש לדעת:

האם, ומדוע, לא קיימת ועדה ארצית עליונה לעירעורים שלפניה יוכלו לערער על החלטות הוועדה הנ"ל, והחלטות הוועדה העליונה תהיינה סופיות ומכ"ריעות?

שר הבטחון מ. דיין:

ועדת עירעורים עליונה המוצעת על-ידי השואל אינה נזכרת בחוק שירות הבטחון ואין בדעתי להציע תיקון לחוק.

היו"ר ש. רוזן:

שאלה נוספת לחבר הכנסת המר.

זבולון המר (מפד"ל):

מה הסיבה שהשר מתנגד להקים ועדת עירעורים כזאת?

שר הבטחון מ. דיין:

אינני חושב שהיא דרושה. אבל חבר הכנסת יכול להציע שינויים בחוק, כמו שר הבטחון. אני מציע שינויים שאני חושב כי הם דרושים.

32. ידיעה בדבר פירסום צו בחירות לעיריות בגדה המערבית

חבר הכנסת ש. כהן שאל את שר הבטחון ביום י"ז בכסלו תשל"ב (5 בדצמבר 1971):

בידיעה שפורסמה בעתונות הבוקר של יום 28

— הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת (רוזן, ישעיהו-שרעבי); חילופי גברי בוועדות הכנסת (רוזן, ישעיהו-שרעבי); חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון) (רוזן, דיין) —

ב. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

היו"ר ש. רוזן:

הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בישיבת הכנסת מיום י"א בכסלו תשל"ב — 29 בנובמבר 1971 הוחלט להטיל על ועדת הכנסת, בהתאם לסעיף 91(א) של התקנון, לקבוע את הוועדה שתדון בחוק לעידוד הסרט הישראלי (תיקון), תשל"א-1971. ועדת הכנסת בישיבתה מיום י"ב בכסלו תשל"ב — 30 בנובמבר 1971 החליטה להעביר את החוק הנ"ל לוועדת הכלכלה.

בישיבת הכנסת מיום כ"ט בחשוון תשל"ב — 17 בנובמבר 1971 הוחלט להטיל על ועדת הכנסת, בהתאם לסעיף 171(א) של התקנון, לקבוע את הוועדה שתדון בהצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת דוד לוי בנושא:

ג. חילופי גברי בוועדות הכנסת

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכנסת, להודעה על חילופי גברי בוועדות הכנסת.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

עכשיו, אדוני היושב-ראש, הגני מבקש את אישורה של הכנסת לחילופי גברי בוועדות כלהלן: בוועדת הכספים, מטעם סיעת המערך, במקום הפנוי בוועדה עקב פטירתו של חבר-הכנסת מרדכי עופר ז"ל ייכנס חבר-

הכנסת יהונתן יפרה. בוועדת השירותים הציבוריים, מטעם סיעת אגודת ישראל, במקום חבר-הכנסת שלמה יעקב גרוס ייכנס חבר-הכנסת יהודה מאיר אברמוביץ. אבקש את אישור הכנסת.

היו"ר ש. רוזן:

הכנסת רשמה לפניה את הודעתו של יושב-ראש ועדת הכנסת.

ד. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון), תשל"ב-1971 * (קריאה ראשונה)

היו"ר ש. רוזן:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף ז' לסדר-היום: חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון), תשל"ב-1971, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר הבטחון.

שר-הבטחון מ. דיין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. כבשנים קודמות מביאה הממשלה אף עתה את תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון) לשם הארכת תקפן על-ידי הכנסת. תקנות אלו הותקנו לראשונה בשנת 1949 ומאז מאריכה הכנסת תקפן לתקופה נוספת — עד שנת 1964 מדי שנה בשנה ומשנת 1964 מדי שנתיים.

וזה תמציתן של התקנות: לשר הבטחון ניתנת לפי התקנות הסמכות להכריז בצו על שטח מוגן וכן הסמכות להכריז על שטח מוגן או על כל חלק ממנו כעל אזור בטחון. סמכות זו הופעלה על-ידי שר הבטחון בשנים 1949-1951. ההכרזה האחרונה נעשתה באוקטובר 1951 ומאז לא נעשה עוד שימוש בסמכות זו ושטחים נוספים לא הוכרו כאזורי בטחון.

צו שר הבטחון המכריז על אזור בטחון נתון לפיקוח הכנסת. לפי תקנה 2 (ב) קיימת חובה להביא כל

צו כזה, תוך עשרה ימים מיום פירסומו ברשומות, לפני ועדת החוקי והבטחון של הכנסת, והוועדה אף רשאית בכל עת לבטל צו שניתן כאמור על-ידי שר הבטחון.

ההגבלות החלות לגבי אזור בטחון הן שתיים: ההגבלה הראשונה — אדם שאינו תושב קבוע של אזור בטחון אסור לו להימצא בו או להיכנס אליו ללא רשיון מאת רשות מוסמכת. אם נמצא אדם באזור בטחון בניגוד לאיסור זה, מותר להוציאו ממנו. ההגבלה השנייה היא, שהרשות המוסמכת רשאית, על-ידי מתן צו יציאה, לצוות על תושב קבוע של אזור בטחון לצאת ממנו.

הרשות המוסמכת שבידיה נתונות הסמכויות הנ"כ, כרות, כלומר הסמכות לתת למי שאינו תושב קבוע רשיון להימצא בתוך אזור בטחון או להיכנס אליו, וכן הסמכות לתת לתושב קבוע צו יציאה מאזור בטחון — מתמנית על ידי שר הבטחון. הרשות המוסמכת נעדרת לצורך מתן צווי יציאה בוועדה מיעצת המורכבת מבאי-כוח הרשויות המקומיות שבאזור הבטחון ובסביבתו ומתושבים קבועים של אזור בטחון.

תושב קבוע שהרשות המוסמכת ציוותה על פינויו מאזור בטחון אינו נשאר ללא קורת-גג מעל לראשו. תקנה 14 לתקנות מחייבת את הממשלה לספק שיכון

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון) (ד"ר, רוזן, אנקוריון, בן-מאיר, ש. כהן) —

אלא חוליה אחת במערכת התחקיקתית לשעת-חירום שעיצבה המדינה כדי לאפשר לנו לחיות במצב המיוחד של מדינת ישראל, מצב שאין לו אח ורע בעולם. ואנחנו צריכים בהזדמנות זו לבדוק — וטוב שבדקים מדי פעם בפעם — את המערכת הזאת. ואולי חשוב עוד יותר הוא התוכן המעשי שיצקה המדינה — שלטונות הבטחון, צה"ל וממשלת ישראל — למערכת זו בחיי יומיום. אני חושב כי חשוב שנאמר מעל במת הכנסת — אף-על-פי שזה לא תמיד פופולרי או נחשב לליברלי לשבח את עצמנו — שבמערכת מורכבת זו שפיתחה המדינה ביחסינו ובטיפולנו במיעוט הערבי הגדול בתוכנו וגם בשטחים המוחזקים אנחנו יכולים להיות אות ומופת ואור לגויים. אני חושב שעוד הרבה שנים תעבורנה עד אשר אומות העולם יידעו להעריך את ההישג הגדול מבחינת הצדק החברתי, מבחינת האמת שבדבר, מבחינת יסודות המשפט שיצקנו במערכת זאת.

אנחנו יודעים ורואים, לעצמנו, מה קורה בעולם, כאשר מדינה אחת או עם אחד נמצאים במגע עם מיעוט הקיים בתוכו או במגע עם עם אחר הנמצא עמו בעי-מות הרבה פחות חמור מן העימות שאנו נמצאים בו עם ארצות ערב, מבחינת הכוונות המוצהרות שלהן להשמיד את מדינת ישראל ולמחות אותה מעל המפה. ואנחנו רואים — ואיננו מדבר על מדינות לא-נאורות בתוכנו — מה היחס בין שלטונות הבטחון לאוכלוסיה האזרחית הנמנית עם האומה שאותם שלטונות נמצאים בעימות עמה. גם אם נסתכל על מדינות המקובלות כנאורות: נסתכל על הצרפתים באלג'יריה, אותם צר-פתים המטיפים לנו היום מוסר לגבי השטחים; נסתכל על הבריטים באירלנד; גם אם נסתכל על דוגמאות אחרות לא-מעטות — נוכל לראות את ההבדל הגדול בינינו לבין.

הערבים עצמם הם הראשונים — אם לא בגלוי, הרי בודאי בתוך לבם — להכיר בצדק וביעילות שבטיפולן ושבחסן השלטונות למיעוט הערבי, הן בישראל והן בשטחים.

אפשר לומר כי לצה"ל, ברוך השם ובעזרת השם, לא חסרים נצחונות והצלחות, אבל אולי ההצלחה הגדולה ביותר של צה"ל היא רקמת החיים שהצליח ליצור בשטחים המוחזקים, ארבע-חמש שנים לאחר המלחמה. הבטחון האישי בשכם אינו גופל מזה שבג'י-יורק, ואולי אף טוב יותר, שלא לדבר על בלפסט או מקומות אחרים. אולי גם את רצועת עזה אפשר לכלול בה. וכל זאת תוך שימוש בחוקים נאורים, תוך שימוש במידת צדק, תוך הקפדה — לפעמים אולי מוגזמת, אבל טובה — לנקוט צעדים בכל מקרה, אף במקרה של ספק פגיעה. ואני זוכר את טיפולו של שר הבטחון באותו קצין מבית-לחם, שאני אישית חושב שאולי היה חמור מדי, אבל דואי שיש בזה כדי להוכיח לתושבים את גישתה הצודקת של מדינת ישראל.

אני מצטער מאוד שבדיון בשבוע שעבר אמר מעל במה זו אחד מחברי הכנסת — אני מצטט: "יש בינינו רבים, ואני ביניהם, הסבורים שיש למחן בהרבה — אם לנקוט לשון זהירה — את התקנות שהוציא שר הבטחון, באשר תכנן של כמה מהן לא מתיישב עם תפיסתנו הדמוקרטית".

שלום כהן:

אינני מתכוון לצעירים של מפלגתך...

לאדם שנוצטוו לצאת את אזור הבטחון. אדם הרואה את עצמו מקופה, רשאי לערער בפני ועדת עיירה בראש שותו של שופט שלום, המתמנה על-ידי שר המשפטים.

תקפן של תקנות אלה הוארך לאחרונה על-ידי הכנסת עד יום 31 בדצמבר 1971. הממשלה סבורה שה- צורך בתקנות אלה יעמוד בעינו בשנתיים הקרובות ועל כן מתבקשת הכנסת להאריך תקפן לתקופה נוספת של שנתיים.

אני מבקש איפוא להעביר את הצעת החוק לוועדת החוץ והבטחון.

הז"ר ש. רוזן:

חברי הכנסת, הדיון יהיה דיון אישי. רשות הדיבור לחברי-הכנסת אנקוריון, ואחריו לחברי-הכנסת בן-מאיר.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש. העניין שבתקנות אלה, שאת הארכתן מציעה הצעת החוק, נובע מהצורך באזורי בטחון סגורים, ולעניין זה — היינו, אם יש צורך או אין צורך באזורי בטחון — קובעת דעתו של שר הבטחון. אני חושב שחוק כזה בא להוכיח לנו שעדיין איננו יושבים על מי מנוחות. עד כמה מצומצם השימוש המעשי בסמכויות אפשר לראות בכך שלא הוסיפו לאזורים הללו כל אזורים נוספים לאחר שנת 1951. מזה אין ללמוד שכבר אין צורך בתקנות הללו, כי העובדה שהאזורים נקבעו באותן שנים ראשונות אחרי קום המדינה כאזורי בטחון אין פירושה שאין עוד צורך בכך שאזורים אלה יהיו אזורי בטחון.

תקנות אלה כוללות שורה שלמה של ערובות לתושבים העלולים להיפגע. הייתי אומר שהערובות לתושבים הן כפולות ומכופלות: (א) לצו דרוש אישור ועדת החוץ והבטחון, וזו רשאית, בהתאם לאמור בתקנה 2(ב), לבטל את הצו בכל עת. כלומר, אנחנו יכולים לומר שבבעניין זה קיים פיקוח מלא ומתמיד של הכנסת באמצעות ועדת החוץ והבטחון. (ב) הערובה השנייה היא שקיימת אפשרות של עירעור לוועדת עירעור, ויושב-ראש ועדת העירעור, אם כי הוא מתמנה על-ידי שר הבטחון, מומלץ על-ידי שר המשפטים. (ג) הערובה השלישית היא החובה לספק שיכון אלטרנטיבי לתושבים הקבועים של האזורים הנדרשים לצאת משם. בעניין זה מדברת תקנה 14 בלשון אובליגטורית ואומרת שתושב קבע אשר יצא מאזור בטחון, או הוצא מאזור בטחון, עקב צריכתו, תספק לו הממשלה מקום שהוא מתחן לאזור בטחון, כל עוד קיימת מניעה בתוקף תקנות אלה להחזרתו לאזור הבטחון.

הייתי אומר שזמניותן של התקנות, כלומר העובדה שמדי שנתיים אנו נדרשים לחדש את תקפן, באה להביע את התקווה שלא לעולם חירום ולא אבדה תקוותנו שבאחד הימים יגיע השלום המקווה.

אני תומך בהצעת החוק ובהעברתה לוועדה.

הז"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת בן-מאיר, ואחריו לחברי-הכנסת אבג'י.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני תומך בחוק המוצע ואני תומך בהעברתו לוועדה. החוק הזה אינו

אפילו שהוא דרוש, הוא לא ניסה להוכיח בצורה כלשהי אילו מטרה הוא משרת. הוא אמר בעצמו — ובצדק — שחוק זה הופעל בפעם האחרונה לפני עשרים שנה בדיוק, בשנת 1951. אפשר לחגוג עתה את מלאת העשור השני לקיומו. ואם חוק זה איננו מופעל ולא הופעל, לשם מה הוא דרוש בספרי החוקים של מדינת ישראל? לשם מה דרושות תקנות-שעת-חירום שאינן מופעלות? המצב דע מאוד כאשר הן מופעלות, אבל כאשר אינן מופעלות — מהו הצורך בהן?

שר הבטחון אמר שהכנסת יכולה לחוקק כל רגע חוק מעין זה מחדש, אם היא משוכנעת שהוא דרוש. אבל בשביל מה צריך להשאיר בספר החוקים שלנו חוק לתקנות-שעת-חירום, הכולל תקנות שהן חלק ממסכת תקנות וחוקים מימיה הראשונים של המדינה, ואני חושב שרבים מאוד בתוכנו מצטערים כיום שהם חוקקו אי-פעם בכלל?

בהזדמנות זו כדאי עוד לעשות חשבון קצר, כבוד היושב-ראש, על מה ולמה התקינו אז את התקנות, וכיצד זה נראה היום ברטרופסקט על עשרים וכמה שנים.

במשך שנים הטפנו מחוץ לאולם זה — והיו גם אנשים באולם זה שאמרו כדברים אלה — נגד מה שנקרא ממשל צבאי אשר חל על ערביי ישראל וכל מסכת התקנות-לשעת-חירום המנדטוריות והישראליות. באילו שמות לא כינו אותנו בארץ? — בוגדים, עוכרי ישראל, הותרים תחת אשיות בטחון המדינה. והנה הממשל הצבאי עצמו בוטל והונהג יחס אחר לערביי ישראל. הבטחון לא התערער, הבטחון לא התמוטט, הבטחון השתפר בלי ספק.

והנה במשך ארבע שנים של מלחמה, בהן תקופה של לחימה ממש, עם כל הבעיות הכרוכות בטרור וב-קיום אירגוני פדאיון והפעולות שנעשו בתוך ישראל — איש לא הציע לחדש את הממשל הצבאי כלפי ערביי ישראל. בתקופה ההיא, שחיתה יותר מתוחה ויותר מסוכנת מבחינה בטחונית, לא עלה על דעתו של איש להציע לממשלה להחזיר לקדמותו את המצב שבשעתו טענו שהוא חיוני לקיום הבטחון, וזאת בימי הרגיעה שהיו באותם ימים.

לשם מה שימוש תקנות אלה, למה שימש הממשל הצבאי דאז? למה הוא גרם — זאת יודעים כולנו: לניכור של ערביי ישראל בגוף המדינה, לאי-השתלבות הערבים במערכות המדינה; הוא גרם למירדות שעד היום אנו רואים את תוצאותיה. ברור היום שערכן הבטחוני של התקנות כלל לא היה קיים, או שהיה שלילי לגמרי.

חברי-הכנסת בן-מאיר משבח את השלטון בשטחים המוחזקים ואומר שיש לא מעט על מה לשבח. אבל האם לא שמת לב, שאנו נוהגים היום בשטחים המוחזקים — וזהו שטח כיבוש צבאי — ביחס יותר ליברלי מכפי שהיה כלפי ערביי ישראל בשנים הראשונות של קיום המדינה, כאשר הופקעו בסיטונות אדמות הערבים? היום בשטחים המוחזקים, במצב של מלחמה, בשטח שהוא מחוץ לגבולות ישראל, במצב של מלחמת פדאיון ומעשי טירור — ובתקופה מסוימת היו מעשי חבלה חמורים מאוד — ויחס יותר ליברלי לאוכלוסיה הכבושה מאשר לאזרחי ישראל הערביים באותה תקופה שבה הוחלט על חוקים אלה. אני חושב שקשה לתאר פסק-דין חמור יותר נגד מסכת החוקים והתקנות שחוקקו ונגד המוסדות שהקמו נגד ערביי ישראל בתקופה ההיא.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

לא שמעתי את דבריך, אבל תפסתי משהו על הצעירים במפלגה. אני בעד צעירים.

את הדברים שציטטתי אמר חבר כנסת בדיון בש-בוע שעבר.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

איוזה חבר כנסת?

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אפשר לראות בפרוטוקול.

אני חושב שהדבר אינו כן. האם מצווה עלינו לומר את הדברים רק משום שאין זה פופולרי לומר שהתקנות והמדיניות הנקוטה בידנו הן יעילות וצודקות מבחינת ההישגים התכליתיים בתחום הבטחון. היום יהודה ושומ"רון יותר רגועות, והן היו רגועות. התושבים מנהלים את חייהם ללא הפרעה. כל זאת השיגו שלטונות הבטחון במימיהם שבמימיהם של אנשים ושל התערבות.

זה הישג גדול. לא סתם הישג, אלא הישג אופייני לעם היהודי, כי העם היהודי בכל תולדותיו ניחן במידה ובחוש של צדק, בחוש של משפט, של צדק חברתי. והדברים הללו שאנו רואים פה הם ביטוי לאותה תכונת יסוד של תורת ישראל היודעת למצוא את שביל הזהב גם במקרים קשים כמו שלנו.

אותו חוק שאנו עומדים לאשר כבר עמד במבחן המציאות. אנחנו מאשרים תקן של התקנות הקיימות כבר הרבה זמן. ובשימוש בתקנות האלה לא היה ניצול לדעה. להיפך, הצלחנו תוך שימוש בתקנות להבטיח חיים תקינים עם אוכלוסים שאליהם בחלקם מאוד מאוד עויי-נים לנו. והם יודעים שאנחנו נוהגים במידת הצדק ורק באותה מידה של כוח ושלטון הדרושה כדי לקיים את הבטחון.

אני חושב שכאשר תומכים בחוק ובהעברתו, כדאי שהדברים האלה ייאמרו. כדאי שהעולם יידע את הדבר. ואסיים בפסקו מתוך ספר דברים, פרק ד': "ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר אנכי נתן לפניכם היום".

אני מאמין שביטפולנו בשטחים ובחיים עם המי-עוט הערבי אנו משקפים ביסודו של דבר את עקרונות הצדק של תורת ישראל הטובעים עמוק בדמו של העם היהודי. ואין הוכחה גדולה יותר לעליונותו המוסרית של העם היהודי מאשר טיפולנו במיעוט הערבי שבתוכנו — טיפול המקדם אותנו יותר מכל דבר אחר לשלום אמיתי, והמוכיח כי שני עמים יכולים לחיות בשלום ובצדק יחד בשלטון ישראל.

ה"ר ש. רוון:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי, ואחריו לחברי-הכנסת אליעד.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בהביאו את הצעת החוק לקריאה ראשונה התמיה אותי שר הבטחון היום פעם שנייה; פעם ראשונה עוררו בי תמיהה כמה מת-שובותיו לשאלתה מסוימת. אבל לא עניין זה עומד כרגע לדיון.

הצעת חוק זו היא אנכרוניסם, שריד אומלל מת-קופה אחרת, שבה שררה גישה אחרת ביחסי המדינה לערבים. חוק זה איננו דרוש, שר הבטחון לא טען

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון) (בן-מאיר, אבנרי, רוזן, אליעד, טובי) —

מבחינה זו אני חושב שעשינו צעדים נאותים בכיוון של בטחון עצמי, של יחס ליברלי, של הושטת יד לקידום היחסים בין שני העמים. האמת היא שהחוק הזה הוא אחד החוקים שהותקפו קשות בכל הפירסומים הערביים, ביחסם לנו כוונה לגזילת קרקעות. זה התו שהדבק על חוק זה. אני אומר איפוא, שאילו היה משרד הבטחון מגיע לידי הכרה, אחר שיקול דעת ותוך התחשבות בצרכי הבטחון, שאין צורך להמשיך ולהאריך את התקנות הללו, הייתי מברך על כך.

הי"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תופיק טובי, ואחריו לחבר-הכנסת שלום כהן, אחרון הנאמים בדיון זה.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. סיעתנו הקומוניסטית התנגדה מראשית התקנתו או קבלתו של החוק בכנסת, לפני יותר מעשרה שנה. אנו ממשיכים להתנגד לו, למרות החידוש שנעשה עתה בכך שבמקום שר המשפטים מביא את החוק שר הבטחון, כדי לתת יותר תוקף, כביכול, לזיקת הצעת החוק הזאת לצרכי הבטחון של המדינה, זיקה שמעולם לא היתה קיימת, לדעתנו. לא לצרכי בטחון המדינה, אלא כחלק ממערך חקיקה פרסיטית, שלפיה גורשו בעבר תושבים ערביים רבים מאזורי גבול, הובא החוק ונתקבל לראשונה. אין רצוני לחזור אחורנית לשימוש שנעשה בחוק הזה בשנים הראשונות לקבלתו. אבל בימים אלה, כיום, אני רוצה לחזור ולומר, שלא אזורי בטחון מסוג זה שהחוק בא לקבוע אותם; לא ממשל צבאי ותקנות-שעת-חירום מנדטוריות שעדיין קיימות ופועלות בניגוד לחירויות האזרח, לצורך קיום אפליה לאומית ולהגבלת חופש פעילותם של מתנגדי מדיניות הממשלה והלוחמים למען שלום צודק; לא באזורי בטחון ולא בממשל צבאי, לא בחקיקה כזאת ולא במדיניות הכוח והדיכוי ושלילת זכויות העם הערבי הפלשטינאי יושג בטחון ישראלי. אחרי עשרים שנה ויותר מאז קבלת החוק הזה אנו חוזרים ואומרים שיש דרך אחת להשגת בטחון ישראלי, והיא השגת השלום. כיום חוק שעניינו אזורי בטחון הוא בעצם דבר קטן מאוד, זעיר מאוד, במדיניות הדיכוי, במדיניות הכוח כלפי העמים הערביים, שהתנפחה והתפתחה בממדים עצומים מאז קבלת חוק זה.

כיום, אחרי מלחמת יוני 1967, יש גם כיבוש אכזרי מדכא ויש מכוונת מלחמה אדירה, המתיימרת לדאוג לבטחון ישראל. אך כפי שאמרנו בעבר, אנו חוזרים ואומרים גם כיום ביתר שאת, שלא באזורי בטחון, לא בממשל צבאי, לא בכיבושים ובסיפוחים, לא בתוספת פאנטומים ולא בהבטחות מסוכנות מטעם ארצות-הברית בדבר "מודרניזציה של צה"ל", לא במדיניות הכוח הזאת יושג בטחונה של ישראל, אלא בהחזירה לשלום אמת וצודק, בקיום השלום ובקיום ההבנה ושיתוף הפעולה עם העם הערבי הפלשטינאי ועם יתר העמים הערביים. יש דרך אחת לפני ממשלת ישראל להשיג את השלום — דרך ההכרה בזכויות העם הערבי הפלשטינאי, ולא דרך ההתנכרות לזכויות אלה. בתנאים של היום זוהי דרך נאמנה לביצוע החלטת מועצת הבטחון מנובמבר 1967 על כל חלקיה, מצד ממשלת ישראל ומצד המדינות הערביות. העולם כולו תובע היום מאת ממשלת מאיר — דיין לבצע החלטה זו.

(קריאה: ממשלת ישראל.)

יהודה בן-מאיר (ממד"ל):

למה להתייחס לתקופה ההיא כאשר אפשר להת-יחס לתקופה זו?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

נאלצתי להתייחס לתקופה ההיא כי הצעת החוק היא מאותה תקופה, כי התקנות שהותקנו אז ואינן מופעלות היום נשארו כשרידים מתים בספר החוקים ויש לבטל אותן, יש לחסל אותן.

ברוח זו אני מציע להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

הי"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליעד, ואחריו — לחבר-הכנסת טובי.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אין בכוונתי להצטרף להלקאה העצמית, ואולי גם למדיה מסוימת של שגאה עצמית, וגם לא לאלטרואיסם המיותר שבאו לידי ביטוי בדברי חבר הכנסת שקדם לי בדיון על הצעת החוק. היו תקופות שבהן היה צורך בחוקים מתאימים כדי להבטיח את המדינה בראשית צעדיה. היו דרושים חוקים שאמנם חוקקו והיו בתוקף באותם ימים. זה לא עומד בסתירה לנכונות לבדוק תמיד כל חוק וחוק באיו מידה הוא הכרחי.

אינני מתיימר לומר שיש ברשותי גלולה שיכולה לפתור מיד את כל בעיות הבטחון ולשחרר אותנו מן הצורך בחוקים מיוחדים לנושא זה. אבל בכל זאת רצוני להעלות כמה הירורים בשולי הדיון הזה.

בהכירי את שר הבטחון אני יודע שהוא איננו שמ"ר, ואם יש צורך לעשות שינויים או לנקוט צעדים מסוימים — לא יחסם לעשות כן. אני חושב שלזכותו של שר הבטחון יש לומר כי מדיניות זו הוכיחה את נכונותה. אינני מבין מדוע קודמי לא מצא לכון להלל את המדיניות הזאת כמדיניות יוזמה; היא לא באה מעצמה, מדיניות זו היא פרי שיקולים, בדיקת גישה והחלטה. זו היא זכותו של שר הבטחון, שעל אף העובדה שבשטחים המוחזקים היו אזרחים ערביים במספרים גדולים, שייכלו להיות בפוטנציה סכנה בטחונית, בכל זאת שר הבטחון — בהיותו אחראי לניהול השטחים — החליט לנקוט מדיניות של גשרים פתוחים, לנקוט מדיניות המוכנה להעדיף את היסכון המוחשב בתמורה לסיכוי של מוגע יהודי, ביקורים הדר"ם, קשר הדדי, אשר יאפשרו לערבים לדאוג את המציאות של ישראל. הוא ידע ששיטה זו תתרום הרבה לשיפור היחסים בין העמים. אני חושב שזוהי מדיניות אשר הוכיחה את נכונותה והיא ראויה להוקרה.

בהסתמך על העקרונות שלפי דעתי הנחו את המדיניות השקולה והמוצלחת הזאת, הייתי מהדרה אם באמת יש היום הכרח לחזור ולחדש את החוק הזה. שמענו מפי שר הבטחון שלמעשה כבר משנת 1951 לא הוכרו שטחים חדשים כאזורי בטחון. כן שמענו מפי שר הבטחון, בשתי מלים, שהממשלה מוצאת לכון להאריך את החוק. לא שמענו למעשה איזשהו הסבר האם יש באמת דברים שמונעים לוותר על דבר כזה. אני רוצה לקוות שגם שר הבטחון יסכים שיותר נאה שחוקים כאלה אינם בספר החוקים.

אם אפשר לוותר, טוב לוותר, אם אין הכרח בהם.

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון) (טובי, סורקיס, גרוס, אליעד, רוזן, ש. כהן, דיין, שובל, אנקוריון) —

לבסוף, אדוני היושב-ראש, עוד הערה אחת. בדיון על הצעת חוק זו אנו חוזרים וחוזרים ביטול צווי הרי-תוק המופעלים כיום נגד אזרחים ישראלים, ברובם ערבים, או כולם ערבים, בתוקף תקנות ההגנה לשעת-חירום המגדרטוריות. צווים אלה מופעלים נגד חברי מפ-גתנו, פעילי מפלגתנו, המרותקים לבתיהם, לכפריהם ולעריהם, באשר נמנעת מהם תנועה חפשית במולדתם, וזאת משום שהם מתנגדים למדיניות הממשלה ולכיוון בוש הממשלה, כלומר, אך ורק משום עמדתם הפוליטית הזאת. אנו תובעים ודורשים מהכנסת התערבות, על מנת לשים קץ לדריסה חמורה זו של זכויות אזרחי ישראל.

הי"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שלום כהן.

שלום כהן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אנחנו כבר רגילים לראות את שר הבטחון, משה דיין, כאקטיביסט, כדורש סיפוח, כמעודד התנחלות, כמבאי האומר "קדימה"; אבל כדי לראות את משה דיין כדפיטיסט, משה דיין כתבוסתן, החושב על נסיגה בתנאים הגרועים ביותר — היינו צריכים לחכות עד להגשת הצעת חוק זו. אני מניח, מטעמי לויאליות, שהדבר בא מתוך שגרה, שיוני עצמי הביאו לו הצעת חוק זו באשר התקרב מועדה להתחדש. אולם היה עליו לחשוב קצת לפני שימשיך בשגרה זו, מכיוון שזו שגרה שהיה צריך לשים לה קץ.

מה אמר שר הבטחון לגבי התקנות שאנו מבקשים לחדש את תקפן? הוא אמר שאזורי הבטחון נקבעו לאחרונה בשנת 1951. כלומר, שהחוק החדש קובע שתושבים מסויימים — ואני מבין שמדובר בעיקר בתושבי הערבים של ישראל, אזרחי מדינת ישראל — אסור להם להיכנס לשטחים מסויימים. אינני יודע איפה נמצאים בדיוק שטחים אלה. אני מניח שהם נמצאים בסביבות המשולש, כלומר ליד כפר-סבא וטול-כרם.

שר-הבטחון מ. דיין:

בגבול לבנון.

שלום כהן:

גם בגבול לבנון.

שר-הבטחון מ. דיין:

לא "גם".

שלום כהן:

האם זהו האזור היחידי?

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

זה הורס את התיזה שלך.

שלום כהן:

אם זה בגבול לבנון — אדרבה, אבל אני חושב שיש גם אזורים אחרים, לאורך הגבול המזרחי.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

"אדרבה" — כן או לא?

שלום כהן:

זה מחזק את התיזה שלי. אינני חושב שגבול לבנון הוא גבול שבמיוחד מונעים מאזרחים ערביים להיכנס

האם ממשלת מאיר-דיין אינה ממשלת ישראל? זוהי ממשלת ישראל, לצערנו.

העולם תובע לסגת מהשטחים הכבושים, להכיר בזכויות הפליטים הערביים ותמורת זה להשיג הכרת המדינות הערביות בישראל, להשיג שלום צודק ויציב. כל זאת דוחה ממשלת ישראל, שדיקלמה בעבר כלי-כך הרבה על דאגתה לבטחון ישראל, על שאיפתה לשלום, ובדחייה זו היא דוחה סיכוי ממשי וריאלי גדול הניצב לפני עם ישראל, מתוך שאיפתה העיוורת לסיפוחים, מתוך עשותה יד אחת עם האימפריאליסטים האמריקניים להמשיך בלחץ נגד המדינות הערביות, לטובת תכניותיהם הפוליטיות והאסטרטגיות של האימפריאליסטים האמריקניים באזור.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

מה מתרחש במלחמת-הודו-פקיסטאן?

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

פעמיים הפעילו הרוסים וטו.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אתם חושבים שתמצאו נחמה במלחמה בין הודו ופקיסטאן? לא תמצאו בזה נחמה. הבעיה שבאזורנו תוסיף להיות בוערת בפני העולם כולו ובפני עמי האזור קודם כל, שידרשו שלום צודק לבטחונם ועתידם.

נסים אליעד (המפלגה הליברלית העצמאית):

למה אין רוסיה מסכימה לשלום בין הודו ופקיסטאן, למה אין היא מסכימה להפסקת-אש?

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אותו שלום צודק שבירת-המועצות שואפת שיתקיים בין הודו ופקיסטאן, היא שואפת שיתקיים גם בין ישראל והמדינות הערביות. אותו שלום צודק שהיא לוחמת למענו שם, היא לוחמת למענו גם כאן. אותם הצדדים המתנגדים לשלום שם מתנגדים גם לשלום כאן.

הי"ר ש. רוזן:

על עניין הודו ופקיסטאן תהיה בשבוע הבא הצעה לסדר-היום.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

יש מי שמייצג כאן עכשיו את ברית-המועצות.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

בדיון על הצעת חוק זו, מתוך דאגה עמוקה לשלום ולבטחון לכל עמי האזור, אנו רוצים להזהיר נגד הסכנות הרציניות הקיימות לשלום באזור. שום כיבושים ושום נצחונות צבאיים לא הועילו לישראל ותמיד העמידו אותה לפני אותן בעיות. סכנות אלה ממשיכות להתקיים כתוצאה ממדיניות ממשלת ישראל, המתעקשת כיום דוחה סיכויי השלום, מתוך תאוות סיפוחים וכיבושים, ובתוקף הדחייה הקונקרטי של הצעות יארינג מראשית השנה. ובעוד שממשלת מצרים, לעומת הדחייה של ממשלת ישראל, קיבלה אותן, ממשיכה ממשלת ישראל לדחות אותן — לדעת סיכויי השלום ולדעת בטחוננו של עם ישראל. אנו תובעים, למען הבטחון ולמען שלום אמת, לתת השובה חיובית לאיגרתו של יארינג, על מנת להמשיך במאמצים להשגת שלום ושכונת טובה באזור.

ספק, כמעט ללא יוצא מן הכלל, אורחים גאים ומחוי-קים בלאומיותם הערבית, אבל באותה מידה גם מזדהים ורואים עצמם כישראלים.

אני חושב שאת התופעה הזאת אפשר היום לראות בבטחון ובהכללה מירבית, הרבה יותר משאפשר היה לומר זאת בשנים קודמות. זוהי תופעת-יסוד. אני חושב שכל מי מאתנו שיטרח וינסה לחדש את מגעו עם ערביי ישראל יעמוד עליה בנקל.

ומול מציאות כזאת — חידוש תקנות כפי שמציעים לנו היום הוא לא רק בבחינת גרוטה; זהו דבר גרוטסקי. הדבר הזה איננו דרוש. להיפך, תהיה הקונסטלציה הפוליטית החיצונית כאשר תהיה, ערביי ישראל יהיו תמיד המקף-המחבר בין מדינת ישראל לבין העולם הערבי והלאומיות הערבית. אנחנו צריכים לטפח אותם. אנחנו בוודאי לא צריכים לחוקק חוקים שכל יסודם הוא בעבר האפל, בעבר הנכז. אנחנו צריכים לא רק לא לחדש את התקנות הללו, אלא טוב יעשו שר הבטחון וראש הממשלה אם יבקשו באופן הפגנתי לבטל חוקים מסוג זה. באשר פירוש ביטולם הוא הסרת מחיצות אנאכרוניסטיות שבדוראי אין מקומן פה, ושעצם הסרתן תבטא גם את הבטחון, שבתוך גבולות מדינת ישראל חיים אמנם שני עמים, אבל לאום אחד ונאמנות אחת.

הז"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לשר הבטחון, לתשובה.

שר-הבטחון מ. דיין:

אדוני הישכ-ראש, חברי הכנסת. אני חושב כי מצד כמה מהנאומים היתה אי-הבנה לגבי מה שאמרתי, כי מאז 1951 לא הורחבו אזורי הבטחון, והנה עכשיו אנחנו מבקשים לחדש את הסמכות של שר הבטחון ושל הממשלה לקיים את התקנות הללו. אין פירוש הדבר שהסטטוס של אזורי בטחון לא נשמר במשך אותן שנים. ואם עכשיו לא תחדש הכנסת ולא תאשר את הארכת התקנות, הרי לא רק שלא תהיה סמכות להר-חיב את האזורים, אלא הסטטוס הזה של האזורים הללו אף יתבטל.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כמה קילומטרים מרובעים, כבוד השר, מקיפים כל האזורים המוגנים האלה?

שר-הבטחון מ. דיין:

אינני יודע.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

שני כפרים.

שר-הבטחון מ. דיין:

אני יודע שהאזורים הם בחלקם ליד גבול לבנון והגבול המזרחי, ובחלקם ליד רצועת עזה; את מספר הקילומטרים אינני יודע. אבל אני יודע שני דברים מהו-תיים בדבר הצורך באזורים אלה, בקיום הסטטוס הזה באזורים אלה. האחד — שלפני הדיון הזה בכנסת נת-בקש המטה הכללי של צה"ל לדון בנושא זה מחדש, להביא את המלצותיו ולבחון אם יש צורך חיוני לדעתו להמשיך ולקיים את הסטטוס הזה או לא. ובהמלצות של המטה הכללי נאמר שצריך להמשיך ולקיים את הסטטוס הזה. ביקשתי להעביר את הנושא הזה לדיון בוועדת החוץ והבטחון, מפני שאת הנימוקים המהותיים, מה לדעתי יכולה להיות התקלה אם הסטטוס הזה יתבטל,

לאותם שטחים. בלאו הכי החוק הזה לא בשימוש. וזה לא בלעדי לגבול לבנון.

אם כן, מה פירוש הדבר? פירוש הדבר ששר הבט-חון, על-פי המלצתו להאריך את תקפן של התקנות האלה, רואה את האפשרות שיום אחד, אולי אפילו תוך השנתיים הקרובות שבהן נאריך את תוקף התקנות, יאלץ צה"ל לסגת לגבול ה-5 ביוני. אני בעד נסיגה כזאת, אבל לא לפי מה שהוא אמר. לפי משמעות הד-ברים, הרי שצה"ל יאלץ לסגת מבלי שישדרו יחסי שלום ושכונות טובה בינו לבין המדינות שליטנו. זו המשמעות של שמירת אזורי בטחון בגבולות האלה.

אני משוכנע ששר הבטחון איננו רואה לרגע אחד אפשרות כזאת. לכן גם משונה שבכלל ימליץ על סוג זה של אזורי בטחון.

בהודמנות זו יורשה לי להתעכב קצת על התמורה שחלה במצב באותן ארבע שנים וחצי מאז מלחמת ששת הימים, המורות שחלו בקרב ערביי ישראל וביחסים שבי-האזרחים היהודים והאזרחים הערביים בתוך המדינה. אני חושב שזה גם יותר רלבנטי לנושא מאשר המשך הכיבוש, המשך ישיבתנו על הירדן, או לא, ומתי תפוגה — אם תפוגה — שארם-א-שייך.

הייתי בין אלה שלחמו עם הרבה טובים, וטובים ממני, נגד הממשל הצבאי בתוך מדינת ישראל. גם אז הבנתי את נימוקיהם של אלה שאמרו כי צריך להיות ממשל צבאי. לא הסכמתי, אך הבנתי. הם אמרו שהסי-בה היא בטחונית, שהסיבה היא, אולי, חוסר לויאליות של האזרחים הערביים. והנה המצב השתנה לחלוטין מאז מלחמת ששת הימים, השתנה, מצד אחד, לדעתי, לרעה, אבל מן הצד היסודי השתנה בצורה שמעורדת אותנו ושצריכה לצקת בנו יותר בטחון.

מלחמת ששת הימים, לפי הערכתי, היתה מוקד ביחסים בינו לבין ערביי ישראל. אנחנו זוכרים שהרוב המכריע, אני חושב שכמעט כל ערביי ישראל, היו שותפים לתודתנו ערב פרוץ המלחמה. אנחנו גם היינו עדים, למחרת המלחמה הזאת, להסתגרות של ערביי ישראל בתוך עצמם, היינו עדים להתרחקות ולתהום כמעט שנפערה פתאום בין יהודים וערבים כתוצאה מהמלחמה. אינני חושב שזו היתה התרחקות מכיוון שערביי ישראל הצטערו פתאום על נצחונם של ישראל. תוצאות המלחמה השפיעו עליהם כטראומה קשה, לא בגלל נצחונה של ישראל, אלא בגלל התמוטטותו של העולם הערבי. הם מצאו תמיד בטחון עצמי ולאומי וכן גאווה בכך שהעולם הערבי מפותח, תרבותו מפור-תחת, פורחת, הישגיו גדולים. ובנוכחותם אתנו, היהו-דים, או אולי לפעמים בינם לבין עצמם פנימה, כשאמרו להם: הנה, החברה הערבית הישראלית מפגרת — תמיד היה הצידוק: כן, אבל דאז מה קורה במצרים, ראו את סוריה, ראו את לבנון; אנחנו רק ענף אחד שנכרת מהאומה הערבית, לכן אנחנו אולי מפגרים או מובלים בשטחים מסוימים; אל תראו רק את מצבנו, ראו אותנו, כחלק מהעולם הגדול הערבי הפורח.

מלחמת ששת הימים מוטטה את התפיסה הזאת. חרב עליהם עולם של גאווה. אבל באותן ארבע שנים וחצי חל, לפי הערכתי, ואני מתעניין בזה מאוד, לאחרונה — שינוי מהותי ועמוק, תהליך של התפכחות, של ראייה מאוונת, בראותם גם פגמיו של העם הערבי וגם מעלותיו, גם פגמיה של מדינת ישראל וגם מעלותיה. והמאזן הסופי הוא שהיום ערביי ישראל הם כמעט ללא

חייבים גם לזכור אם אפשר היה לדבר עם שייך ג'עברי, עם מעוז אל-מצרי, עם אנואר אל-חטיב ועם רשאר א-שאווה במשך עשרים שנה על שלום. האם מישוה מכס יכול היה בכלל להיכנס לעזה ולצאת משם חי, שלא לדבר כבר על הידברות? והיום אפשר להידבר אתם.

אני חוזר ואומר: אינני חושב שיכולת ההידברות היום היא רק משום שדגל צה"ל נמצא שם ורק כך אפשר להידבר. אבל עובדה היא, שעניין ההידברות לא היה פשוט עד עכשיו.

שמעתי, גם נשאלתי על כך בכנסת והשבתי, כי נכון הדבר שהיו כנראה שלוש פניות מטעם שלושה שרים בישראל, ואני בתוכם, אל עורך "אל אהרם", חסנין הייכל, בצורה זו או אחרת, שרצו להידבר אתו. לדעתי, המאלף בדבר הוא התשובה, לא אומר השח-צינית, אלא ההפגנתית, קבל עולם, של חסנין הייכל; תראה, שלושה שרים ישראלים רצו לדבר אתי, ואני כמובן אינני רוצה לדבר אתם. מה הרבנות הגדולה? אנחנו יושבים על הסואץ. מה רצו לעשות לו? שלושה שרים ישראלים רצו לדבר אתו. מה ההתפארות הגדולה שהוא איננו מוכן להידבר אתם? אנחנו זכינו שבכנסת יושב רק עורך עתון אחד, עורך שבועון; אבל אני בטוח שאילו פנו אליו שלושה שרים מצריים והיו רוצים להידבר אתו, לא היה בשחצנות כזאת דוחה אותם, היה מסכים לדבר אתם, אף-על-פי שהם אינם יושבים על הירקון, אלא מעבר לתעלת סואץ.

הנושא הזה של ההידברות איננו פשוט, רבתי. ואני מפקפק מאוד אם צריך להטיל עלינו את האשמה של אי-יכולת להידברות. אני מפקפק אם ישנו ציבור שרוצה בהידברות כנה יותר מאשר הציבור הישראלי רוצה בהידברות עם השכנים, הן אלה שבשטחים, והן אלה שמעבר לבול.

אני רוצה לסיים ולבקש מהכנסת להצביע בעד הצעת החוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון) ולהעביר אותה לדיון בוועדת החוץ והבטחון, שם נוכל גם להשיב לשאלות ולהביא את הנימוקים המעשיים. כאן בכנסת, בפורום הכללי, אני יכול רק לומר: תקנות אלה, שהיו בתוקף עד עכשיו, כוחן הוא בפוטנציאל המרתיע שבהן. אינני סבור שבאחר-דיות מלאה אפשר לומר שבסוף שנת 1971 אנחנו נמ-צאים במצב שעכשיו הזמן לבטל את התקנות הללו.

הי"ר ש. ריון:

חברי הכנסת, לפנינו שתי הצעות: אחת — להע-ביר את הצעת החוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון), תשל"ב-1971, לוועדת החוץ והבטחון; והשנייה — להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת החוץ והבטחון — רוב

בעד ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממשלה — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת החוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (אזורי בטחון), תשל"ב-1971, לוועדת החוץ והבטחון נתקבלה.

אינני רוצה להביא לפני המליאה את הנימוקים הספצי-פיים לצורך הסטטוס הזה אבאי לפני ועדת החוץ והבט-חון, הפועלת בנושאי בטחון בשם הכנסת ומטעמה.

אני רוצה לומר שאני, בוודאי ככל חברי הכנסת ללא יוצא מן הכלל, אינני "אוהב" את החוק הזה, את התקנות הללו ושאר התקנות לשעת-חירום, בכללן הן קנות המקנות רשות להוציא צווי ריתוק ולהוציא צווי מעצר מינהליים. אבל הייתי מהסס מאוד לבוא ולהציע לבטל אותן, בעיקר בשנה זו, כלומר בשנה שאנחנו בכל זאת נמצאים בתקופה פחות רגועה מאשר ב-1967. אפשר להעריך כך או אחרת את איומיו נשיא מצרים, אבל אי-אפשר לומר שמכל השנים — השנה הזאת והחדש הזה הם הזמן שבו אנחנו צריכים לקראת העתיד, לקראת השנה הבאה והשנתיים הבאות, להניח שזאת התקופה הרגועה ביותר, ומה שהיה קיים, אמצעי הבטחון הזה, במשך עשרים שנה, או קרוב לעשרים שנה, עד 1967, עכשיו הזמן לבטלו.

יתר על כן, גם בצווים כאלה — ואני מתכוון גם לצווי ריתוק וגם לצווי מעצר מינהלי — עצם קיום הס-טטוס הזה והאפשרות הזאת, הפוטנציאל של המעצר והריתוק, יוצר לעתים קרובות, לפי עניות דעתי, מצב המונע אחר-כך את הצורך להשתמש בהם. יש ערך לידיעה שהתקנות האלה קיימות וגמצאות בתוקף. רק לפני חודשים או שלושה חודשים היה המספר הכולל של עצירים במעצר מינהלי ביהודה, בשומרון ובישראל כ-800 איש. עכשיו אני שמח מאוד שהמספר הכולל הוא כ-400 איש ביהודה ובשומרון, ומהם נדמה לי כ-25 מישראל. המספר ירד עד למחצית. אין פירוש הדבר שאילו ביטלנו את התקנות האלה לא היינו נמ-צאים במצב כזה שהיינו צריכים לבוא לכנסת ולבקש הוצאת תקנות כאלה, וייתכן שהיינו צריכים להשתמש בהן בקנה-מידה הרבה יותר רחב. כשהן קיימות — אין חובה להשתמש בהן. וכשיש אזורי בטחון — אין פירוש הדבר שחייבים להכביד על תושבים, להוציא תושבים מאזורי הבטחון ולמנוע מתושבים אחרים להיכנס אלי-הם. אבל כשיש הסטטוס הזה והאפשרות הזאת, הדבר ידוע גם לתושבים עצמם. אם נבטל זאת, ייתכן שנעמוד לא רק לפני בעיות בטחוניות חמורות יותר, אלא גם לפני הצורך לנקוט אמצעים תקיפים יותר מאשר בזמן שיש הסטטוס, הפוטנציאל הזה.

אני רוצה להעיר הערה אחת, להשתמש בהזדמנות זו — כפי שעושים גוואמים רבים — ולהעיר הערה לא כל-כך לעניין, אבל גם לא לגמרי מחוץ לעניין. והיא — בדבר יכולת ההידברות בינינו ובין הערבים, הן עם ערביי השטחים והן עם הערבים שמעבר לקווי הפסקת-האש. וזאת בעיקר כאשר כאן — ואני מאמין שעושים זאת בכנות — גוואמים ומדברים על כך שהנה יש לנו הזדמ-נות ויש הגשר הזה, ואין צורך בפאנטומים, אלא צריך להידבר אתם.

אני מעריך מאוד כמה מהנכבדים הפלשתינאים בגדה, ביהודה ובשומרון, ובעזה. והיום באמת אפשר להידבר אתם. אבל האם באמת אפשר היה להידבר אתם? האם היו מוכנים להידבר אתנו על שלום עד שלא ישבנו בחברון ובעזה? אין פירוש דברי שהדוך היחידה להידבר אתם היא זו שהם יהיו כפופים לנו, נשלטים על-ידינו, על-ידי צבאנו. אבל פירוש דברי הוא, שאלה שמטיפים לנו מוסר על כך שאיננו מדברים אתם,

ה. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על אניות) (תיקון).

תשל"ב—1971 *

(קריאה ראשונה)

הי"ר ש. רוון:

הצעת תיקון החוק תובא לפני הכנסת בעתיד הקרוב ביותר, ובגלל אופיה הבטחוני מן הראוי כי תידון בוועדת החוץ והבטחון. על כן הנני לבקש כי אף הצעת חוק זו, להארכת תוקף התקנות, תועבר לאותה ועדה.

הי"ר ש. רוון:

אנו עוברים לדיון. הדיון הוא אישי. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארליך, ואחריו לחבר-הכנסת פרידמן.

שמחה ארליך (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. תקנות-שעת-חירום (פיקוח על אניות) (תיקון), תשי"ז—1957, שאנו מתבקשים לשוב ולהאריך את תקפן לשנתיים נוספות, כבר אושרו על-ידי הכנסת פעמים רבות. תקפן הוארך לראשונה ב-1957 עד לדצמבר 1958. ב-29 בדצמבר 1958. האריכה הכנסת את התקנות הללו עד לדצמבר 1970, ומתאריך זה עד לדצמבר 1971. בכל אחת מהפעמים שהן נחבשה הכנסת להאריך תקפן של תקנות אלו עשתה זאת לתקופות קצרות יותר מאשר נתבקשה, ובכל פעם בשעת הדיון בוועדות הכנסת נתעוררה השאלה מדוע לא מציעה הממשלה חקיקה מסודרת בנושא זה, אלא מבקשת הארכת, אף שבדברי ההסבר נאמר בכל פעם כי הנסיבות להארכת תקפן של התקנות בעינן עומדות.

הטענה כי מבחינה קונסטיטוציונית אין מוצאים לראוי לחוקק חקיקה קבועה, כי אלה הן פעולות של התערבות, והמדינה נוקטת לפעולות התערבות אך ורק בשעת-חירום — אינה תופסת לגבי הנושא הנדון. גם אם לא נהיה במצב של מלחמה עם שכנות, ובאורנו ישררו תנאי שלום מוחלטים, בנושא זה של אניות העושות דרכן בכל יום בכל רחבי תבל תעמוד תמיד שעת-חירום — גם אם לא במובנה המלא של המלה — על הסף.

בעבר הצהירו ראשי משרד המשפטים על כוונת המשרד לעבור לחקיקה מסודרת גם בנושאים כגון אלכוהול, שר התחבורה הודיע מעל במת הכנסת שמשרדו בודק את הנושא ושלמעשה כבר מוכן תזכיר להפצה בין משרדי הממשלה. זה היה לפני שנה, כשהובאו תקנות אלו, שעליהן אנו דנים היום, להארכת תקפן. מדוע איננו מאז ועד עתה לא נעשה מאומה בתחום זה, למרות הודעת שר התחבורה והצהרות הכוונה של משרד המשפטים? אילו היתה נעשית פעולה כל שהיא בנדון, היינו יכולים לדון היום בנושא חשוב זה לעמקו ולא שוב באופן טכני להאריך תקפן של התקנות, שגם בהן יש, לדעתי, להכניס כמה וכמה תיקונים. למשל, בסעיף 3 מדובר על "כלי שיט הרשום בישראל או שיין לאורח ישראל או לתושב ישראל, השכור להם או המשועבד להם". בכך נכללות גם אניות המפלגות בדגל נכרי. יכול להיווצר מצב שאינה שייכת לחברה ליברית, למשל, ורשומה בליבריה, אולם מניות החברה הליברית מצויות בידי ישראלים. כאן מצויה פרצה בחוק, שעדיין לא

אנו עוברים לסעיף ו' בסדר-היום: חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על אניות) (תיקון), תשל"ב—1971, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר התחבורה.

שר-התחבורה ש. פרס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. התקנות שאנו מקפין מבקשים להאריך באו להרחיב את סמכויות שר התחבורה לפי תקנות-שעת-חירום (פיקוח על אניות) משנת תש"ח. בתקנות אלה הוסמך השר לתת הוראות לכלי שיט ישראליים בדבר אמצעי בטיחות וקשר, קביעת אזורים שבהם יורשו הובלות, הוראות בדבר תנאי הובלת מטענים ונוסעים וכדומה. בקיצור — הוראות שנועדו להבטיח שליטה על תנועת הצי הלאומי בעתות חירום. התקנות משנת תש"ח עומדות בתוקף כל עוד לא הכריזה הכנסת כי חדל מצב החירום להתקיים.

לאחר מבצע סיני, בינואר 1957, התקין שר התחבורה תקנות שמגמתן העיקרית היתה להבטיח אספקה סדירה בדרך הים; ובאפריל אותה שנה קיבלה הכנסת חוק שהאריך תקפן של תקנות אלה. בחוק זה הוענקו לשר התחבורה סמכויות המאפשרות לו לדרוש דין-וחשבון על בניית כלי שיט ושינויים במבנה ובציוד של כלי השיט העומדים להיבנות.

סמכויותיו למתן הוראות הדורשות להסיע כלי שיט אל נמל מסוים ולהטעין סחורות על כלי שיט; סמכויותיו לקבוע את תנאי ההובלה ואת סוגי המטענים שמוותר להוביל; הסמכויות לאסור הפלגתו של כלי שיט מכל נמל או כניסתו לכל נמל — כל אלה צומצמו למקרים שבהם ראה שר התחבורה צורך בכך, לשם הגנת המדינה או לשם קיום אספקה ושירותים חיוניים.

מאז מוארך תקפן של התקנות על-ידי הכנסת, בשינויים קלים או בלא שינויים, ולאחריה, בשנת תשל"א, הוארכו התקנות לשנה אחת בעידכונים קלים ובתיקון תקנה 5, לפיה תקפה של הוראה לפי התקנות לא יפגע בשל פגם, טעות או שיבוש בנקיבת השם של כלי השיט או סימן זיהוי אחר שלו.

הסמכויות לפי התקנות הופעלו לא אחת בעניינים בטחוניים שונים כדי לאבטח הפלגת כלי שיט או לאסור שיט באזורים מסוימים.

עלי לציין כי משרד התחבורה עיבד והגיש לממשלה הצעת חוק לתיקון תקנות-שעת-החירום (פיקוח על אניות). ההצעה מעדכנת את מערכת התקנות לשעת-חירום בדבר פיקוח על כלי שיט ומרחיבה את תחולתן, ומכניסה בהן שינויים שהומן גרמם, בעיקר לאור לקחי מלחמת ששת הימים. ברם עד אשר יתקבל החוק המעודכן יש צורך להאריך את תקפן של התקנות משנת תשי"ז, המשמשות בסיס משפטי חיוני להפעלת הספנות בשעת חירום, וזאת לפחות לשנתיים נוספות.

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על אניות) (תקון) (ארליך, רוזן, פרידמן, צימרמן, פרס) —

יש אפילו מקרה אחד, שקרה לפני שלוש שנים, שוועדת הכלכלה הציעה להאריך תקפן של התקנות לשנתיים, בעוד שהממשלה ביקשה הארכה לשנה וחצי בלבד. הו"ר עדה רצתה לתת בכך ביטוי נאה יותר ומתאים יותר לעניין, כדי שלא נחזור לדון בנושא זה לעתים קרובות. אני חושב שרצוי היה יותר ללכת בכיוון של חקיקת קבע.

בשנה שעברה לא הלכה ועדת הכלכלה בדרך זאת; אדרבה, היא קיצרה את התקופה. כי בשנה שעברה היתה הצעת הממשלה להאריך תקפן של התקנות לתקופה המוצעת עכשיו, ואילו ועדת הכלכלה הציעה להאריך את תקפן אך ורק עד סוף השנה, בשל תקוותה שעד תאריך זה כבר תציע הממשלה את התקנות שנת-בקשו בוועדה. שמענו היום מפי שר התחבורה שאמנם הדבר נעשה, ויש לקוות שהתקנות תוגשנה בזמן הקרוב.

על כן אני מציע, כדי שלא נפסיד את התועלת שב-דבר, להעביר את הצעת הממשלה לוועדה. ויחד עם זאת אני מציע לצרף את הצעתי, לשקול את הדרך של חקיקת קבע בנושא הנדון, מהנימוקים שהבאתי.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לשר התחבורה, לתשובה.

שר התחבורה ש. פרס:

כנסת נכבדה, אני מודה לחברי-הכנסת ארליך ופריד-מן על הערותיהם.

אשר לתיקון החוק, אני מקווה שיפורסם ברשומות בשבועות הקרובים. יש בעיות טכניות, וטחנות החוק טוחנות לאט, כידוע, ואיני יודע אם תמיד צריך לזרז אותן. ואשר לחקיקת חוק קבע לשעת-חירום, יש קצת מקום לחשוש כשהכנסת מעבירה לזרוע המבצעת סמכויות נרחבות למדי, שהרי הכנסת צריכה לשאול את עצמה אם לא עדיף שנודי פעם בפעם תבדוק מה השינוי מושג עשויים בסמכויות אלה, או לכמה זמן יש להאריך וכדומה — שיקול דעת פרלמנטרי שכל אחד מאתנו יכבד אותו מאוד.

בעניין אניות שהן בבעלות ישראלית, אך לא בדגל ישראלי, נזון, כפי שהעיד בצדק חבר-הכנסת ארליך, שנוצרת כאן סתירה, אבל זו סתירה שספק אם החוק יוכל לגשר על פניה. הסתירה נובעת מהצורך להניף דגל המוכר על-ידי המדינה הנותנת את הדגל ועל-ידי מדינת ישראל, אך אינו מוכר על-ידי אויבי ישראל; כלומר, בעיני מדינת ישראל זאת יכולה להיות אנייה ליברית, למשל, אבל אויבינו אינם מוכנים להכיר בליבריות של האנייה הזאת, וכיוון שבחוק יכולים אנו רק לחייב את עצמנו ולא את אויבינו, ממילא נשארת הסתירה בעינה. גם הכנסת עצמה סייגה את העניין באמרה שיש לקיים חוק זה כל זמן שיש שעת-חירום והכנסת היא שיכולה להחליט אם שעת-חירום נמשכת או חדלה להתקיים.

ואשר לוועדה, אני בהחלט משאיר לשיקול הדעת לאיזו ועדה להעביר את החוק — לוועדת החוקה, חוק משפט או לוועדת החוץ והבטחון. לפני שנה הועבר החוק לוועדת הכלכלה, אם איני טועה, אבל כאן האספקטים העיקריים הם בטחוניים. בכל אופן, אין התנגדות

תוקנה, כי מבחינת החוק הבין-לאומי אנייה זו היא ליברית, ובמקרה שאנייה זו תקבל שני צווים סותרים, אחת מהאדמירליות הליברית ואחת ממדינת ישראל, אין בטחון שהצו המחייב יהיה דווקא הצו הישראלי. כשם שאין בטחון שבמקרה שהעניין יידון בבית-דין לא-ישראלי, לא יוצא פסק-דין לטובת מדינת הדגל, הווה אומר לטובת האדמירליות הליברית, ולא לטובת בעלי המניות שהם ישראלים.

אדוני היושב-ראש, הכנסת חייבת כמוכן בשלב זה להיענות לבקשת הממשלה ולהאריך את תקפן של התקנות. מאידך גיסא, הייתי מציע כי שר התחבורה יבדוק את שתי האפשרויות: 1. קביעה שתקנות אלו יהיו בתוקף כל עוד קיים מצב חירום. 2. לאור העובדה כי סיום מצב החירום בחלק אחד של העולם איננו מבטיח סיומו בחלקים אחרים של העולם, תיבדק האפשרות לחקיקה מסודרת שאינה מבוססת על תקנות-שעת-חירום, החייבות בהארכה מדי פעם בפעם. אני רוצה להביע את התקווה כי הדבר ייעשה עוד לפני תום הארכה החדשה, שהכנסת בודאי תאשר אותה, וכי בדיון הבא בנושא זה נוכל לדון באופן יותר ענייני בכל סעיפי החוק ולא רק על הארכה.

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פרידמן.

שמחה פרידמן (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת. הקואליציה של שני השמות של המשתתפים בדיון זה — שמחה ארליך ושמחה פרידמן — מעלה לפני את הצורך להבטיח שכדי שהשמחה אמנם תהיה שלמה, אקצר בדברי. ועם זאת אני רוצה להעיר מספר הערות קצרות.

באשר לשאלה של חקיקת חירום או חקיקת קבע, שכבר העיר עליה קודמי — שאלה זו איננה מתעוררת רק היום, אלא כבר הועתרה בהזדמנויות קודמות גם במליאת הכנסת וגם בוועדת הכלכלה, לפני שנה בקיר-רוב. אני מבין את הרגישות שבאה לידי ביטוי מצד נציגי הממשלה לחוקק חקיקת קבע בנושא שמטבעו נוגע לשעת-חירום. אבל נדמה לי שנטענה אם נראה בכך נימוק מספיק כדי למנוע חקיקת קבע.

לדעתי צריך להבחין בין שני סוגים של חוקי חירום. למען הפשטות הייתי אומר: כאשר אנו דנים בנושא הנוגע ישירות לצימצום הזכויות של אזרח או של מי שתחולת לשליטת ישראל, אני מבין שיש מצדנו רתיעה מסוימת ורגישות יתירה שלא לנהוג כמקולקלים שבהם, אלא דווקא כמתוקנים שבהם. אבל נדמה לי שהנושא שלפנינו אינו כזה. סוף סוף השליטה על אניות, הפלגות, שינוי קווינה, צידון וכיוצא באלה, אינה בגדר נושא הפוגע במישרין בזכויות הפרט. אדרבה, זה נושא שבמהלכו תא לאפשר את קיום המדינה על צרכיה השונים גם בשעת-חירום. שלא מדינת ישראל יוצרת אותה, אלא שהיא נוצרת במרחקים אי-שם, ומדינת ישראל צריכה להתאים לכך את עצמה בהוראותיה. על כן אני נוטה לדעה שמוטב היה ללכת בדרך של חקיקת קבע. ואני תומך ברעיון זה, בעיקר לאור העובדה שבאשר אנו בודקים את העבר, אנו מוצאים שפעם נקבעה ההארכה לשנה אחת, פעם לשנה וחצי ופעם לשנתיים.

חוברת ז', ישיבה ר"מ

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על אניות) (תיקון) (פרס, רוון); חוק לטיפול בחולי נפש (תיקון) (רוון, שם-טוב) —

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת החוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (פיקוח על אניות) (תיקון), תשל"ב—1971, לוועדת שתי קבע על-ידי ועדת הכנסת נתקבלה.

מצדי שזה יידון באחת משתי ועדות אלה או בשתייהן יחד.

הז"ר ש. רוון:

לפנינו רק הצעה אחת — להעביר את החוק לוועדה. מאחר שיש ספקות לגבי הוועדה שצריכה לדון בכך, ועדת הכנסת היא שתקבע את הוועדה.

ו. חוק לטיפול בחולי נפש (תיקון), תשל"א—1971 * (קריאה ראשונה)

הז"ר ש. רוון:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא: חוק לטיפול בחולי נפש (תיקון), תשל"א—1971, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר הבריאות.

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. חוק לטיפול בחולי נפש (תיקון), תשל"א—1971, דן בתשלומים שיש לחייב בהם חולי נפש בעד אישפוזם בבתי-חולים. לעניין זה אקדים ציטוט מדין-וחשבון של מבקר המדינה מס' 13 לשנת 1962, עמוד 75: "במסגרת דיוניה על בעיית האישפוז של חולי נפש בשנת 1954 מצאה הוועדה לשירותים הציבוריים של הכנסת, שהצורך הדחוף להרחיב את מסגרת האישפוז לחולי נפש מצד אחד, והמצב הכספי הדחוק של המדינה מצד אחר, מצדיקים סטייה מן הנוהג של אישפוז חונם בבתי-החולים הממשלתיים לחולי נפש, ושמן הדין יהיה לחייב בתשלום בעד אישפוז אותם חולים שיש ביכולתם הם או ביכולת קרוביהם לשלם, בהתאם למצבם הכלכלי".

זה בעצם המצב גם כיום. טרם נוצרו תנאים שיאפשרו אישפוז חונם לכל חולי הנפש, בין שהם בעלי אמצעים לשלם בעד האישפוז ובין לאו. ואכן נוהג משרד הבריאות לגבות דמי אישפוז רק מחולים בעלי יכולת. אמר כבר בתחילת דברי שגבייה זאת נעשית בעיקר מעובונותיהם של חולים כאלה. לגבי חולים שבחיים קיים תמיד השיקול, שמא יגיע החולה למצב שיאפשר לו לעזוב את בית-החולים והוא יהיה זקוק או לאמצעים לשם שיקומו. בכל מקרה נבדק קודם כל מצבו הסוציאלי של החולה. גובים דמי אישפוז מחולים כאלה במקרה שידוע שאין סיכוי שהחולה יחזור אי-פעם לאיתנו, או שהוא בעל אמצעים כאלה שישאר לו די הצורך למחייתו ולשיקומו אם יעזוב את בית-החולים, או במקרה שבהם מיעדים כספים למטרה זאת במיוחד, כמו פיצויי נזיקין כתוצאה מתאונה שחייב בהם המזיק, או פיצויים אחרים.

לגבי חובת התשלום בעד אישפוז של חולה נפש נתן היועץ המשפטי לממשלה בשנת 1957 חוות דעת, שנאמר בה בין היתר: "אמת נכון הדבר כי הממשלה נוהגת שירותי אישפוז וריפוי חונם לנזקקים לכך, ולצורך זה דורשת ומקבלת מן הכנסת הקצבות מיוחדות בחוק התקציב. אלא טעות גמורה היא להסיק מכך את המסקנה שהממשלה חייבת לתת שירותים אלה חונם למי שדיו משגת לשלם תמורתם; כל מקרה ומקרה על הרשות המוסמכת לשקול בדעתה, לא רק אם אדם פלוגי זקוק לשירותים אלה מן הבחינה הרפואית, אלא

גם אם אותו האדם זקוק לאותם השירותים חונם אין כסף או אם אין להעניק לו שירותים אלא תמורת שכר. ההקצבה אשר הכנסת מקציבה לממשלה לצורך זה באה כדי לאפשר לה לשלם בעד שירותים אלה מכספי המדינה לאותם חולים אשר אין ידם משגת לשלם עבורם בעצמם; ואין ההקצבה באה לאפשר לממשלה לשלם בעד אותם השירותים לאנשים אשר בלעדי ההקצבה הזאת היו משלמים בעדם בעצמם. ניתן לפרש פירוש פשוט זה את ההקצבה שבחוק התקציב, אף אילו לא היתה בו אומדנה מפורשת של הכנסות הממשלה תמורת אישפוז חולי נפש, ואומדנה מפורשת זו, המופיעה בחוק התקציב, מוכיחה, עד כדי הסרת כל ספק-ספקא, כי אמנם כוונת המחוקק היא שהממשלה תקבל תמורת שירותים אלה את השכר הראוי מכל אשר ידו משגת לשלמו, ולא תתן את השירותים חונם, אלא למי שאין ידו משגת לשלם בעדם".

בחוות הדעת האמורה נאמר, בין היתר, כי חובת התשלום חלה גם על חולים המאושפזים בעל-כרחם, וזה על סמך התורה המשפטית של "כעין-חווה". המדינה היא בחולים המאושפזים על-פי הוראת אישפוז של פסיכיאטר מחוץ, לפי סעיף 5 לחוק לטיפול בחולי נפש, תשט"ו—1955, שבו נאמר: "5. נוכח פסיכיאטר מחוץ כי חולה עלול לסכן את עצמו או את הוולת, חייב הוא להורות, בכתב, שהחולה יאושפז בבית-חולים".

חולים כאלה אינם מבקשים להיות מאושפזים, ומאושפזים אותם אף אם הם מתנגדים לכך.

לאור דברים שנאמרו בפסק-דין שניתן בבית-המשפט העליון, שהתייחס לחולה במחלה גופנית, התעורר ספק-מה, אם החייב בתשלום אכן חל על חולה נפש המאושפז בעל-כרחו. מפסק-דין זה משתמעת הלכה שאין לפסוק שכר ראוי בעד שירות, אלא כשהתובע הוכיח שהתובע דרש וקיבל שירות זה בידיעה שיהיה עליו לשלם בעדו. טרם ניתן פסק-דין לגבי השלכתה של הלכה זו על חולה נפש המאושפז בעל-כרחו.

כדי למנוע כל ספק בדבר, מוצע שהחוק יקבע במפורש שחולה נפש המאושפז על-פי הוראת פסיכיאטר מחוץ יהיה חייב בדמי אישפוז. ולא זו בלבד, אלא שנקבע איך ייקבעו התשלומים ואימתי יינתן פטור מהם לחולה שידו אינו משגת לשאת בהוצאות אלה.

עד כה מוסדרים הדברים באורח מינהלי. המנהל הכללי של משרד הבריאות קובע, מדי שנה בשנה, מה הם תעריפי האישפוז, ונוהלים אדמיניסטרטיביים מנחים איך וממי לגבותם. כפי שכבר אמרתי, חוץ מהמקרים

אותו לדיון. סעיף 5 של החוק קובע: "נוכח פסיכיאטר מחווי כי חולה נפש עלול לסכן את עצמו או את זולתו, חייב הוא להורות, בכתב, שהחולה יאושפז בבית-חולים". החולה יאושפז לתקופה בלתי מוגבלת וישוחרר מבית החולים רק כאשר הפסיכיאטר המחוייב או ועדת שית"רורים מיוחדת יקבעו שיש לשחררו. אנו יודעים שחולי נפש הם חשוכי מרפא בדרך כלל. ייתכן שאדם שהוא חולה נפש יצטרך לבלות את כל ימי חייו בבית-החולים. מה הצדק לחייב אותו באחזקת עצמו בבית החולים? לא רק ששוללים ממנו את התופש, סוגרים אותו במג"עול ובדיה, אלא גם מחייבים אותו לשלם?

זה אחד השיטות הסוציאליים החשובים ביותר שחייבת המדינה לתת לחולים ממין זה - חולים שאינם יכולים לרפא את עצמם, שאין מרפא למחלתם. והנה מציעים לנו שחולה כזה ישא גם באישיפוז. האם אין הוא די אומלל ממכות הגורל, שעליו גם לשלם את הוצאותיו? ואם חלילה וחס לא יוכל לעשות זאת, אלא יקבל בעתיד איוו הכנסה קטנה או רכוש, הרי אז יקחו את ממונו הכל. אין אפשר להציע דבר כזה לכנסת?

אני מבקש מחברי הכנסת לשקול את העניין מוויית"ראייה אחרת. אין מדובר כאן באנשים הרוצים להיות במצבם הנוכחי, וגם אין מדובר על הצעת חוק שתקבע שרשאי בית-המשפט לחייב אותם לשאת בהוצאות לאחר שבדק את מצבם הכלכלי, את טיב המחלה. ההצעה היא לחייב אותם אוטומטית, אולם בית-המשפט זכאי לפ"טור אותם. זה אי-צדק משוער.

וכיצד ינהג בית-המשפט לגבי חולה זה או אחר - לכך אין הנחיות. הוא צריך רק לשאול את מצבו של החולה מבחינת כלכלתו או התחייבויותיו או מקורות הכנסתו. אנתנו גם לא יודעים באילו הוצאות יחוייב החולה לשאת. האם זה יהיה לפי התעריף של "הדסה" שהוא 120 לירות ליום, או לפי תעריף קופת-חולים, שהוא 50 לירות ליום? מי יכול להחזיק מעמד בכך יותר ממספר ימים או מספר שבועות במקרה הטוב ביותר?

לכן, רבותי חברי הכנסת, אני מציע שחוק זה ייוחד לממשלה. אני חושב שחוק זה לא היה צריך להיות מוגש לכנסת. חוקים כאלה מקומם לא יכירם בספר החוקים שלנו.

יש בעיות אחרות של טיפול בחולי נפש שאותן צריך להזכיר בהודמנות זו שאנו מדברים על חולי נפש. אינני יודע כמה מכם ביקרו במבצר עכו, ששימש בת"קופת המגדט בית-סוהר ליהודים וערבים. במבצר זה משוכנים, זה ליד זה, חולי נפש ומזויאון הגבורה של עולי הגרדום אסירי עכו, שחירפו את נפשם על שית"רודה של ארץ-ישראל. הביקור במקום זה מדכא כפ"ליים, הן מחמת חילול זכר עולי הגרדום המשוכנים ליד חולי הנפש והן מחמת הבזיון לחולי הנפש המשוכנים מאחורי סורג ובריה. אני מבקש את שר הבריאות לתת את דעתו למצב זה. אינני רוצה להרחיב את הדיבור על הטיפול הכושל מאוד - ואני גוקט לשון עדינה - בחולי נפש במוסדות אחרים. אנו יודעים שזו בניה חריפה ביותר, שאיננה זוכה לטיפול נאות כפי שהיא ראויה לו. עשרים-ושלוש שנים לאחר קום המדינה הגיע הזמן שיינתן הכבוד לאלה שחירפו את נפשם למען שחרור האומה.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אליעד. - איננו נוכח באולם.

שבהם מוקדשים במיוחד כספים לצורך זה על-פי כל חיובי פיזיים, מבוצעות הגביות בעיקר מעובנות. לפ"עמים אף נתקלים בהפתעות: חולים שלא ידעו עליהם בשעת אישיפוזם שהם בעלי אמצעים מתגלים לאחר מותם כבעלי רכוש ניכר. ייאמר, דרך אגב, שאם לא ייגבו דמי האישיפוז מעובנות כאלה, יגיעו הכספים לעתים לידיהם של קרובי משפחה רחוקים שכלל לא התעניינו בחולה בהיותו בחיים ולא דאגו לו.

לאחר שקובעים בחוק המוצע את העקרון הכללי של חובת החולה לשאת בדמי אישיפוזו באות ההוראות האחרות לפרט איך ומתי משוחרר החולה מחיובו. השיחרור מחובת תשלום דמי האישיפוז, בין כולם ובין חלק מהם, נקבע על-ידי בית-המשפט המחוזי. בסעיף 38 נאמר, שהשיקולים שעל בית-המשפט להביא בחש"בון הם: מצבו הכלכלי של החולה, התחייבויותיו ומקורות הכנסתו, מצב בריאותו, סיכויי החלמתו ותקופת אישיפוזו המשוערת. בית-המשפט אף רשאי לשנות הח"טטה אם נשתנו הנסיבות. ייתכן למשל שבחלקו של החולה נפלה ירושה או נחלה או שהגיעו לרשותו כספים ממקור בלתי-צפוי או שהיו בלתי-יודעים כאשר בית-המשפט דן בשיחרור מחובת תשלום לראשונה.

כדי להחיל את חובת התשלום גם על העובון, מורה סעיף קטן 38(ב), שבית המשפט מוסמך לשנות את החלטתו על סמך נסיבות שגודעו או שנשתנו "אף אם נפטר החולה".

אני מציע איפוא לקבל את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעבירה לוועדה.

היו"ר מ. זר:

חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון. הדיון יהיה אישי במסגרת של 10-15 דקות לנואם. ראשון המשתתפים בדיון זה - חברי-הכנסת נחושתן, ואחריו חברי-הכנסת אליעד.

יעקב נחושתן (גח"ל):

אדוני היש"ב-ראש, כנסת נכבדה. מונחת לפנינו הצעת חוק בלתי-צודקת בתכלית.

(קריאה: זה מוגס).

לאחר שתשמע את הנמקתי אולי תסכים אתי.

אביא מיד הדגמה: מה הייתם אומרים, חברי הכ"נסת, אילו הוצע חוק שלפיו אסיר שנשפט לתקופת מאסר ישא בכל הוצאות מאסרו? האם יהיה זה צודק, לפי דעתכם? אסירים, שהם בדרך כלל עבריינים שביצעו עבירות בזדון, עברו על הוראות החוק בכוונה, ויש שביצעו גם פשעים חמורים ביותר - הם אינם חייבים לשאת בהוצאות אחזקתם, על האוכל שהם אוכלים, על לינה, על חשמל ורדיו, על סגירות שונות להם לעשן בבית-הסוהר ועל ספרים שמספקים להם. אבל חולה נפש מוכה גורל, שכנראה לא תימצא תרופה למחלתו - הוא ישלם בעד האישיפוז. מדוע הצדק המעוות שבהצעת חוק זו?

החוק לטיפול בחולי נפש דן כידוע באנשים חולי נפש שביצעו עבירה או עמדו לבצע עבירה או שהם מסכנים את שלומם הם או את שלום הציבור. בעד"בניה של הסוגיות השונות - יש הוראות שונות. כאשר אדם מובא לדיון והוא אינו בר-עונשין, מפסיקים את המשפט נגדו; אדם שבעת ביצוע העבירה לא ידע להבדיל בין טוב לרע ואינו בר-עונשין, אין מביאים

איננו צריך לשאת בהוצאות האישפוז; אולם המדינה זכאית להוכיח שהוא בעל אמצעים ויכול לשאת בכך, ואז ישלם דמי אישפוז. דומני שבדרך זו אפשר יהיה להגיע למידה גדולה יותר של צדק.

ההערות שהערתני אינן כל כך מעודדות מבחינת הצעת החוק. הואיל ואני סבור שאפשר גם במסגרת חוק זה להכניס בו תיקונים ברוח הדברים שאמרת, אני תומך בהצעה שהצעת החוק תועבר לווועדה על מנת שתעבור שיפוץ יסודי.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחברת הכנסת גרוסמן.

תייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בחוק מדובר על חולים במחלות נפש המסכנים את שלום הציבור או את שלומם הם, והוא קובע חובת תשלום לאישפוז גם במקרה שהחולה הנפש הוכנס לבית-החולים בניגוד לרצונו ולפי החלטתו של הפסיכיאטר המחוזי.

בחוק מצויים סעיפים אחדים שיש מקום לחלוק עליהם. אך אתמון בהעברת הצעת החוק לוועדה, כי אני רואה צורך לקבל את העקרון שבעל אמצעים לא יהיה לגטל על החברה ולא יהיה סמוך על שולחנה, אף אם כופים עליו את האישפוז.

על העקרון עצמו ניתן להתווכח מנקודת-ראות אחת: כאשר אנו עומדים לפני הנהגת ביטוח בריאות כללי בלא הגבלות ובלא הבחנה והפליה בין מחלה למחלה, אם מחלה פנימית ואם מחלת נפש - האם זוהי השעה הנכונה להטיל את התשלומים הללו? לפי ההצעה העומדת לבוא עלינו לטובה, בדבר ביטוח בריאות כללי, לא תהיה הגבלה לגבי משך קיומה של המחלה, ולא לגבי מועד תחולתה או משך "תקופת האכשרה". ארשה לעצמי לחיות באשליה מתוקה, כי אכן החוק החדש יבטל ויסיר את כל המגבלות. אני מקווה שאין זו אשליה בלבד.

על פרט בסעיף 1 בתוך החוק אני חולקת א-פרורית, והוא: מה טעם יכול דווקא ורק בית-משפט מחוזי לשחרר חולה נפש מתשלום מטעמים סבירים? בדרך הטבע מתבצעים שיחזוריים מתשלומים מסים, שכן דירה, תרופות יקרות, כמו למשל תרופות לחולי סרטן, על-ידי העובדת הסוציאלית או בהמלצת העובדת הסוציאלית, היודעת או חייבת לדעת את מצבה של המשפחה. מה עניין פה לבית-המשפט המחוזי?

אך יותר מאשר הנושא שבו דן החוק - שאצביע בעד העברתו לוועדה - כלומר טיפול בחולי נפש המסכנים את הציבור ומסדרים לקבל טיפול, רוצה אני בהזדמנות זאת לדבר על אלה מבין חולי הנפש שבהם לא דן החוק. כוונתי לאלה שבכיוול אינם מסכנים את הציבור והם מסותבבים בלא טיפול ובלא דיאגנוזה. כוונתי לחולים שניתן למנוע את סכנתם לעצמם ולציבור, אם הטיפול בהם יבוא בעוד מועד.

אני יודעת מה האמצעים המצומצמים ומה משמעי תקציב, ובכל זאת אני רוצה להסב את תשומת-לבה של הכנסת בהזדמנות זאת לבעיה כאובה זו. עלי להת-יע נגד התורים לתחנות האבחנה, ובעיקר תורים של ילדים המופנים על-ידי הפסיכולוגים המועסקים בבתי-הספר או על-ידי העובדת הסוציאלית במקום. אני יודעת שמחכים בתור חצי שנה עד שמגיעים לתחנת בריאות

רשות הדיבור לחברת הכנסת גז. - איננה נוכחת באולם.

רשות הדיבור לחברת הכנסת אנקוריון.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מודה שאינני מרוצה מהצעת החוק. כללנו ידעיים את מצוקת המדינה וקשייה, בין היתר גם בנושא האישפוז. אין למדינה די אמצעים להיענות לצרכי האישפוז. אף-על-פי-כן קשה לי להשלים עם העקרון המונח ביסוד החוק, שחולה המאושפז בשל מחלת רוח, שלא מרצונו ושלא לפי ברירתו, אלא לפי הוראה של הפסיכיאטר המחוזי, כפי שנואמר בחוק - יהיה חייב בתשלום דמי אישפוז. אינני מקבל שזו צריכה להיות הנורמה, שזה צריך להיות הכלל, והשיחורר מחובה זו יהיה רק בדרך משפטית, באמצעות בית-משפט. לא נראה לי צורך העקרון שלפיו אדם אומלל, שהוא חולה נפש, שלא זו בלבד שלא בחר לעצמו את המחלה, אלא שאין לו כל שליטה עליה ואין לו גם כל שליטה על ההכרח שיהיה מאושפז - יהיה חייב בדמי אישפוז.

אני חייב לומר שאינני רואה את ההבדל העקרוני וגם המעשי בין מצב חולים אלה לבין מצב אסירים שהמדינה חייבת להתחזקם בבית-הסוהר. לא שמענו הצעה אשר תחייב את אלה בתשלום. המושג שלפיו אסיר צריך לשלם בעד מאסרו היה ידוע באנגליה בקשר לחובות אזרחיים. אז היו צריכים לשלם גם בעד התענוג הזה של המאסר. בנדון זה לא שמענו שהמדינה בודקת אם האסיר או האדם הנדון הוא בעל אמצעים או לא.

ברור שהמדינה חייבת לפעול בעניין חולי הנפש, ומוטלת עליה חובה כפולה: היא חייבת לדאוג להחלתו של החולה, והיא חייבת גם להגן על הציבור. במקרים לא-מעטים נשקפת מאנשים אלה סכנה לציבור.

אם תמצא לומר, שיהנו מן האישפוז על חשבון המדינה גם בעלי אמצעים, הרי בהכרח לפי אותה אנלוגיה אפשר לומר כדברים האלה לגבי האנשים שנדונו למאסר.

אנו רואים לעתים ברחובות אנשים שהם חולי נפש אומללים, וכמובן מאשפזים או עוצרים אותם גם כאשר אין הם מסכנים את האנשים ברחוב. אבל יש אנשים שאינם סכנה לציבור. קשה להעלות על הדעת שהחברה תסבול מצב שאנשים כאלה יסתובבו ברחובות והמדינה לא תעשה משהו כדי לקלוט אותם בבתי-החולים. אני חושב שקשה להעלות על הדעת שאישפוזם של אנשים כאלה יהיה תלוי באמצעיהם, ושזה לא יהיה עניינה של המדינה.

אפשר לומר: בכל זאת יש אנשים חולי נפש שהם בעלי אמצעים, ומדוע ישחררו אנשים אלה מהשתתפות בהוצאות האישפוז? אני מסכים שנוכח המצוקה של המדינה אולי אין צורך לשחרר אנשים כאלה מהוצאות האישפוז, אבל הייתי קובע כלל הפוך: הייתי אומר שבדרך כלל חולי נפש יהיו פטורים מתשלום, אבל במקרה שמדובר על חולים שהם בעלי אמצעים ואפשר להוכיח שהם יכולים לשאת בהוצאות האישפוז, יוכל בית-המשפט - לפי העקרון הקיים בחוק - להטיל על אנשים כאלה חובת תשלום דמי אישפוז, אם המדינה תתבע זאת. אני מציע להפוך את הסדר ולומר, שהם ידעו היא התובעת במקרים כאלה. מלכתחילה אדם

נשתנה ואפילו פיגור, ושיעור הבעלות הממשלתית והע" רוגנית ירד, וזה הדבר החמור.

אין ייתכן שדווקא תפוסת מיטות לחולי נפש, דווקא היא תהיה גבוהה ביותר? והרי אנחנו ידענים שתחלופת מיטה בתחום זה היא נמוכה ביותר. יש בידי מספרים המראים ש-51.6% של המיטות לשהייה ממושכת בבתי החולים - דווקא היום עסקנו בוועדת השירותים בבעיה זו - הן של חולי נפש.

אחרי כל אלה עלי לציין דבר חיובי ביותר, שאולי לא שמנו לב אליו. ישראל היא בין המדינות המעטות בעולם שרמת הטיפול ורמתם הכללי של בתי-החולים הממשלתיים והציבוריים לחולי נפש היא גבוהה פי כמה וכמה, לאין שיעור, מאשר במוסדות הפרטיים. בדרך כלל בעולם המצב הוא הפוך. יש לציין זאת כהישג גדול וכתעודת כבוד לחברה בישראל בכלל ולשירותי הרפואה בפרט.

אני רוצה לעודד בעיה חמורה, ויכול להיות שאני שמה את ידי באש. בהודמנות זו אני רוצה לעודד את הבעיה של החולים הפרטיים; של חלק, אולי קטן, של רופאים בבתי-חולים ממשלתיים וציבוריים המקדימים את תור האישפוז של חולה המבקר קודם לכן בביתו של הרופא ומשלם בעד הביקור בלא קבלת טיפול. אני יודעת שיש רגישות כאשר מדברים בנושא זה ואני יודעת שמשרד הבריאות הוציא חוק, המונח לפני, והוא מורה שעל הרופאים העובדים בבתי-חולים ממשלתיים נאסר לקבל תשלומים בעד ניתוחים, התייעצויות וכו', וכן נאמר שאסור עליהם לקבל תשלומים מחולים העומדים להתקבל לבתי-החולים. אני יודעת שרק מעטים הרופאים - אינני יודעת מה מספרם - העוסקים בכך, אבל זה יוצר אווירה עכורה וחוסר אמון, ואת הנגע הזה צריך לבער. אם אין עדים שיעידו נגד הרופאים הללו - וזו הטענה, שהחולה אשר צריך להעיד אינו מעיד, משום שמדור הוא ייזקק לאותו רופא - צריך לחפש את החולים האמיצים, כפי שיש רופאים אמיצים, וצריך לחפש גם את הרופאים האמיצים אשר יעידו על חבריהם.

אני רוצה להתריע נגד תופעה חמורה נוספת: בכל מקום שבאים להקים בו מוסד חדש לילדים מפגרים, לעבריינים, לחולים כרוניים או לחולי נפש, נתקלים בהתנגדות מאורגנת, הן מצד התושבים והן מצד הרשויות המקומיות. ועדת השירותים הודיעה בזמנה, שלא תיתן יד למתנגדים להקמת מוסדות בתחומים אלה. זו היתה גם תשובתי לאינטרסנטים ממקומות שונים שפנו אלי. יש ליצור אווירה נאותה בציבור, שמחלת נפש היא מחלה שיש לטפל בה כבכל מחלה אחרת, ללא דעות קדומות, ויש להבהיר לבני-אדם, ששום אדם אין לו כתב-ערבות מן הקדוש ברוך הוא ולא חסינות. ויש להילחם נגד האובסקורנטים הציבורי בתחום זה.

לבסוף, לגבי התחזית לגידול האוכלוסיה, המחייבת גם גידול במספר המיטות ובמוסדות: התחזית של משרד הבריאות, נדמה לי, או של קופת-חולים, היא שמי-1970 ועד 1980 יהיה גידול של 770,000 נפש במדינת ישראל ובתכנוניה של הממשלה להכין תוספת של 4,000 מיטות. שיעור גידול חולי הנפש לסוגיהם השונים לא יקטן. יש להניח כי קצב החיים המודרניים איננו מבטיח מגיעת מחלות אלה. אם כל התכניות האלה תבוצענה, ישופר מצב האישפוז הכללי, אולם בתחום המחלות הממושכות ומחלות הנפש תחול הדעה, ושוב תעמוד השאלה: כמה מוסדות פרטיים ייצוצו כפטריות, כדי לזכות מן ההפקר?

הנפש, ומכאן עוד תצי שנה לפחות מיום האיבחון עד לסידור במוסד, במקרה שיש צורך בכך.

אולת-ידם של חבר הפסיכולוגים והמאבחנים היא מן המפורסמות, ודבר זה ידוע בודאי גם לשר הבריאות. אני בטוחה שהוא כואב את הכאב של הבעיה הזאת ממש כמוני.

מבחינה זאת צריך לשבח את הנסיון של משרד הבריאות עם עיריית ירושלים לחפש דרך של הגבה מיידית במקרה של משבר נפשי אצל אדם, וקיום כתובת לפניות במצבים אקוטיים, כפי שקמה התחנה הידועה בירושלים.

מעקב וטיפול מונע בכלל, ואצל ילדים בפרט, הוא מיסודות הטיפול במחלות נפש. ידוע מצבם הקשה של ילדים חולי נפש. לרוב הם מאושפזים יחד עם ילדים מופרעים. המוסדות המיוחדים מעטים, ומחלות נפש מיוחדות, כמו מחלת ילדים אוטוטיים, לא מצאו את טיפולן ואת פתרונן אלא בשני מוסדות בארץ, שהם עמוסים לעייפה ואין בהם שום פרספקטיבה למה שיקרה לילדים האלה כאשר תעבור תקופת הנעורים שלהם.

מעטים המוסדות לטיפול יומי בילדים. עד היום לא הצלחנו לאחד את מערכת האישפוז ואת מערכת המוסדות לילדים מופרעים, חולי נפש, נכים מלידה וכו' מבחינת האירגון, האדמיניסטרציה, ולא הצלחנו לגוון מבחינת הטיפול.

מעקב אחר הטיפול המונע אצל ילדים לפי ממוצע לאלף תלמידים, כאשר יש השתתפות של רופא בטיפול זה, מראה שלא התקדמו הרבה. יש לפני נתונים על המצב מתשכ"ח עד תשכ"ט, על מספר הילדים הנמצאים במסגרת בית-ספר, בית-ספר יסודי או על-יסודי, שבו יש מעקב מטעם פסיכולוג בתחום זה יש התקדמות בבתי-ספר יסודיים, אך יש ירידה בבתי-ספר על-יסודיים. אינני רוצה להלאות את הכנסת במספרים. נראה לי שהמצב קשה ביותר דווקא בבתי-ספר על-יסודיים. אנחנו ידענים שאנחנו עוסקים כאן על-ידי רוב בחומר אנושי נפגע, בנערים שבעדן הטבע לא היתה להם אפשרות להגיע לבית-ספר על-יסודי רגיל. דווקא שם שיעור הטיפול הוא אפסי.

היתה עליה בשיעור המיטות לחולי נפש, אך היא לא הביאה להקלה בתפוסת המיטות, כי הגידול בימי האישפוז היה רב יותר ולפיכך גדלה תפוסת המיטות. בעיית תפוסת המיטות לחולי נפש ידועה זה שנים. למרות התוספת תורה ב-1968 רמת התפוסה של 1964, ובאמצע היתה ירידה ניכרת. בראשית 1969 היה שיעור התפוסה 115.9%. כלומר, על כל מיטה נומינלית אוש-1.2 חולים בממוצע. אם נפרט את הממוצע נמצא כי לאחר שהתווספו 251 מיטות פרטיות, עדיין התפוסה בממוצע ארצי היא 116%. לא נשכח את המראה שראינו בבתי-חולים ממשלתיים, בבתי-חולים, שחולים מסתובבים במשך היום בחצר סגורה ואין להם איפה לגנוע, כי חדר המיטות שלהם משמש כחדר אוכל ביום והמיטות נערמות יחד עם המזרונים לערמה אחת במשך כל שעות היום.

כדאי להשוות את אחוז התפוסה של מיטות לפי סוגיהן, ונראה מה המצב בתחום זה של חולי נפש. בבתי-החולים הכלליים, בכלל זה לילדות - שם התי-פוסה הגבוהה ביותר באופן יחסי - היתה התפוסה ב-1970 בשיעור של 92.3%; במחלות נפש היתה התי-פוסה 104.5%. שיעור המיטות לאלף נפש כמעט שלא

אני מציע איפוא שבתיקון לחוק ייאמר, שהנהלות בתי-החולים לחולי נפש יבחרו ועדה מיוחדת, שתהיה מוסמכת לדון ולהחליט על שיחרור מלא מתשלום דמי האישפוז או מתן הנחה.

כיוון שאנו דנים עתה על אישפוז חולי נפש יורשה לי לומר כמה משפטים על המצוקה הגדולה הקיימת עקב חוסר מקומות אישפוז לחולי נפש. כראש האגף לעבודה סוציאלית בעיריית תל-אביב-יפו ידוע ומוכר לי הדבר מקרוב. עלי להוסיף ולומר כי בדרך כלל אין דאגה מספיקה לחולי נפש במדינה, ובכל אופן הרבה פחות מאשר לשאר החולים.

על מצבם של חולי הנפש אפשר לומר בנוסף של פאראפראזה למאמר חכמינו ז"ל: "הכל תלוי במזל, אפילו ספר תורה שבהיכל" — לסוג זה של חולים, חולי נפש, אין מזל, והדאגה להם והצורך להקל על מצבם היא פחותה מאשר לאחרים. עובדה היא שלמרות הגידול הטבעי במדינה, ולמרות העלייה הגדולה שזכינו לה ברוך השם, לא הוקם בעשר השנים האחרונות אף בית-חולים ממשלתי אחד חדש למטרת אישפוז חולי נפש. אמנם הוסיפו מספר מיטות פה ושם, אבל לא הוקם בית-חולים חדש במשך העשור האחרון. עובדה היא שכמעט בכל גוש דן, הכולל תל-אביב-יפו, גבעתיים, בני-ברק, רמת-גן, חולון, בת-ים וכו', קיים רק בית-חולים ממשלתי אחד לחולי נפש. בתי-החולים בבתי-ים. וכאשר כבר התחילו להוסיף ולהקים בבתי-ים אגפים חדשים, הוקפאה הבנייה באמצע.

המצב בבתי-החולים הממשלתיים הקיימים לחולי נפש הוא ממש איום ונורא. יש מחסור משוער במקומות אישפוז. ידוע לי כי בבתי-החולים בבתי-ים יש עשרות חולים שאין מקום למיטה בשבילם, והם ישנים על מזרונים שמכניסים בין מיטה למיטה. הפרוודורים מלאים, ובערב מכניסים מזרונים לחדרי האוכל ועליהם ישנים החולים.

כפי שאמרת, אין מקדישים תשומת-הלב הראויה למצב חולי הנפש, בכל אופן הרבה פחות מאשר לחולים אחרים. הגיע הזמן לשינוי המצב, ועל הכנסת להסב את תשומת-לב משרד הבריאות לכך שגדל הסבל של אנשים ואומללים אלה, ועל מוסדות המדינה לפעול פעולה של ממש. זוהי חובה יהודית ואנושית כאחת.

ה"ז מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארידור, ואחריו לחבר-הכנסת שוסטק.

יורם ארידור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. למען בריאות רוחו של החוק הישראלי אני מציע להחזיר את החוק המוצע היום לשר הבריאות.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):
לממשלה, מה זה לשר הבריאות?

יורם ארידור (גח"ל):

הוא כבר יחזיר אותה לממשלה. אני מציע להחזיר את הצעת החוק לשר הבריאות, והוא כבר ימצא את הדרך למסור אותה לממשלה.

לא ייתכן לבוא ולדבר על ביטוח-בריאות ממלכתי, לומר שחוק ביטוח-בריאות ממלכתי ייכנס לתקפו תוך זמן קצר, ובנייתם להגיש הצעת חוק אשר ביסודה, במהותה, היא מוגזת לכל מושג של ביטוח-בריאות

רבתי, הנתונים הסטטיסטיים שמניתי הם הדומם בנושא זה. את רוח הרפואה מפיה האדם הבא לכהן בין כתלי המוסד המאשפוז חולי נפש או חולים אחרים, האדם המתמסר לחולי, טיבו ואופיו ואיכותו של הרופא המאחד את הנתונים החמריים עם רוח ההומניזם של הרופאים. מגיעה להם הוקרתו המלאה ולהם נתונה תורתנו.

אם חוק זה יוכל להיות מתוקן יותר מכפי שהוגש, ויבא בחשבון אספקטים נוספים שלא הביאם בחשבון, הרי יוכל לתרום משהו לשיפור המצב, ובחודמנות זו גם יברדו בכלל את מצבם של חולי הנפש, אישפוזם והטיפול המונע בהם — ובכך תהיה ברכה גדולה.

ה"ז מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברמוביץ, ואחריו לחבר-הכנסת ארידור.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. אתמוך בהצעה להעביר את תיקון החוק לועדה, ואני מקווה ששם תינתן לי האפשרות להרחיב את הדיבור על עצם העקרון לחייב תחלה רוח בתשלום. כאן, מעל במה זו, רצוני להעיר הערות אודות לסעיפי החוק ולעצם מצב האישפוז של חולי רוח.

בסעיף 28 נאמר: "בית-המשפט המחוזי רשאי לשחרר חולה מתשלום דמי האישפוז או מקצתם... בהתחשב במצבו הכלכלי של החולה, התחייבויותיו ומ"קורות הכנסותיו" וכו'. חושבני שלא אחטיא את המטרה אם אגיד כי כוונת החוק היא בוודאי לא למקרה סוציאלי מובהק, הרשום בלשכת הסעד המקומית, אלא המדובר במשפחה ממעמד מבוסס, שאינה מקבלת תמיכת סעד. אם משפחה כזאת תרצה לערער על שיעור התשלום שקבע שר הבריאות, תצטרך לפנות לבית-המשפט המחוזי. נדמה לי, שזוהי פרוצדורה קשה מדי ומסורבלת.

אנו יודעים מה העומס הגדול הרובץ על בתי-המשפט, ומי יודע כמה זמן עלול לעבור עד שיטפלו בפנייה ועד שיחזקו את מצב המשפחה, וגם הפנייה לבית-המשפט כרוכה בוודאי בהוצאות, כמו הזמנת עורך-דין להופיע בבית המשפט וכו'. ועלינו לדעת כי עירעורים כאלה לפני בית-המשפט המחוזי עלולים להיות מוגשים בהרבה מקרים. כיוון שמחיר האישפוז ליום הוא 29 ל"ר, זאת אומרת בערך 800 לירות לחודש, ויכול להיות שהאישפוז יצטרך להיות מאושפז חודשיים, רבים, עלולים להיות הרבה מקרים שאין בכוחם לשאת מעמסה כזאת. מדוע, אם כן, להכביד עליהם עלידי פרוצדורה משפטית ממושכת?

לדעתי, יש דרך נוחה יותר ויעילה יותר. מדוע לא נאמר שהנהלת בית החולים תהיה מוסמכת לשחרר מתשלום דמי האישפוז, כולם או מקצתם, כנהוג בבתי-חולים ממשלתיים מסוימים? ידוע לי כי בבתי-החולים הממשלתי-עירוניים "איכילוב" בתל-אביב קיימת ועדה המוסמכת לכך. בוועדה זו משתתפת גם עובדת סוציאלית העוזרת לחקור את מצב המשפחה. בכל אופן, לבתי-החולים המקומי יהיה קל יותר להשיג את האינפורמציה הדרושה על המצב הכלכלי של החולה ומשפחתו, אם באמצעות שירותיו הוא ואם על-ידי שירותי העברה הסוציאלית בעיר, מאשר בית-המשפט המחוזי, שאינו ערוך כלל לחקירות כאלה.

שביטוח של קופת-חולים איננו תופס מציעים לחייב את החולה עצמו. ההגיון אומר שבמקרים שביטוח של קופת-חולים איננו תופס, תשלם הממשלה את הוצאות האישפוז.

כבר הובאה הדוגמה של אסירים. אבל לא רק הדוגמה הזאת מצויה. יש דוגמה של חולה נפש שמאושפז פו בעל-כרחו ונהנה מאישפוז חינם, אבל זה בתנאי שביצע קודם לכן עבירה או שהוא מואשם בביצוע עבירה. חולה כזה, בית-המשפט יכול לצוות על אישפוזו בניגוד לרצונו, אם מתקיימים תנאים מסויימים הקבועים בחוק. על חולה כזה לא יכול החוק הזה, כי החוק הזה חל רק על חולה המאושפז לפי סעיף 5 לחוק לטיפול בחולי נפש, ואילו חולים שביצעו עבירה או חשודים בביצוע עבירות מאושפזים לפי סעיף אחר.

מה יוצא מכך? יוצא שחולה שהוא רק מסוכן לציבור, או כמו שנאמר "עלול לסכן את עצמו או את הוולת", חולה כזה יצטרך לשלם בעד האישפוז. חולה שכבר הוכח שכבר סיכן את עצמו או את הוולת, כלומר שביצע עבירה - חולה כזה יהיה פטור מדמי אישפוז. כלומר אם אדם אינו חשוד, אלא ברור שביצע עבירה - הוא פטור מתשלום. אם אדם חשוד שהוא עלול לסכן את עצמו או את הוולת - אדם כזה קודם כל ישלם. דווקא החשוד - קודם כל שישלם.

זה באמת מוזר מאוד שאדם כזה, מוכה גורל כזה, לא די שהוא חולה, לא די שהוא מאושפז בעל-כרחו, לא די שבאותו זמן איננו עובד ואיננו יכול לפרנס את משפחתו - באותו זמן הוא צריך גם לשלם. כלומר, במקום שהמטרה העיקרית של המשפחה תהיה דאגה לבריאותו של החולה, תצטרך המשפחה לדאוג לתשלום דמי האישפוז. זאת תהיה המטרה. יכול להיות שהמשפחה תרצה לדאוג לשיתורו מבית-החולים. יהיו לה אינטרסים נוגים: מצד אחד האינטרס של המשפחה שהחולה יהיה בבית-החולים, מצד שני האינטרס של המשפחה שהחולה ישתחרר מבית-החולים מהר ככל האפשר, למרות מצב בריאותו, על מנת להקל מהגטל הכספי הרובץ על המשי-פחה. ואין זה נטל כספי של מה בכך. זה דבר שיכול לעלות לחולה במשך תקופה של חצי שנה או שנה סכום של רבבות לירות, לפי סכומי התשלומים הקיימים היום לגבי אישפוז, סכומים של עשרות עד מאה לירות ליום. כלומר, חוק זה מציע לאנשים המאושפזים בעל-כרחם, שייכנסו לבית-החולים בעלי אמצעים וחולים, ושר הבריאות מבטיח להם שאולי ייצאו בריאים, אבל מובטח להם שייצאו עניים. דבר כזה דיו לגרום לכך שאדם יחלה שוב. המחשבה הזאת, הדאגה מה יהיה עתידו הכלכלי של האיש לאחר מכן, והאם בית-המשפט המיוזר חוזי יאשר או לא יאשר הקלה בנטל - עלולה לגרום לכך שיתלה שוב.

הייתי אומר שאולי בשיטת הטיפול הזאת מתכוון שר הבריאות לתת לחולי הנפש טיפול על-ידי זעזוע, "שוק טריטמנט". אם ייצאו מבית-החולים ללא כסף, זה כבר יהיה זעזוע חזק מאוד.

אדוני שר הבריאות, מה החולה אשם? הוא חולה. הוא אינו נושא באחריות למעשיו. מדוע ישא באחריות למחלתו? ואם אושפז בטעות, האם יקבל פיצוי? אם הוא מאושפז, יצטרך לשלם. אבל מה יקרה אם הוא מאושפז בטעות?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:
בית-המשפט יקבע.

ממלכתי. הצעת חוק זו פירושה שחולה שעד היום נהנה מביטוח-בריאות ממלכתי, באותו המקרה הנדיר, היוצא מן הכלל, שחולה היה מאושפז על חשבון המדינה ובריאותו היתה מובטחת ומבוססת - במקרה זה יכול בדיוק ההיפך, כלומר החולה יתחיל לשלם בעד אישפוזו.

שר-הבריאות ו. שם-טוב:
גם עכשיו החולה משלם.

יורם ארידור (גח"ל):
באמצעות מסיים.

שר-הבריאות ו. שם-טוב:
לא.

יורם ארידור (גח"ל):
חיום אין חובה לשלם.

שר-הבריאות ו. שם-טוב:
יש חובה. המצב העובדתי הוא שגובים כסף.

יורם ארידור (גח"ל):
אם כך, אני מתפלל מאוד שבהצעת חוק זו לא כתוב שהיא באה להוציא ספק.

שר-הבריאות ו. שם-טוב:
אמרתי זאת בדברי.

יורם ארידור (גח"ל):
בהצעת החוק זה לא כתוב, בדברי ההסבר להצעת החוק זה לא כתוב.

מנחם ידיד (גח"ל):
מה אחוז המשלמים?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:
מי שיש לו - משלם.

יורם ארידור (גח"ל):

לפי עניית דעתי הפרקטיקה הזאת אינה חוקית. אם גובים עד היום כסף מאדם כזה שמאושפז נגד רצונו, הפרקטיקה הזאת ודאי אינה חוקית וצריך היה לבטל אותה, ממש להיפך ממה שנעשה על-ידי הצעת השר. במקום להציע שפרקטיקה זו תיהפך לחוק, צריך היה לבטלה, במקרה שהיא קיימת.

בסופו של דבר, מחלת נפש גם היא מחלה, ואין שום יסוד להפלות את המחלה הזאת לחומרה מכל מחלה אחרת. זוהי דווקא השקפה מאד בלתי-מודרנית, שראויה תולי נפש כחולים מסוג מיוחד, השונים במהותם מחולים אחרים. חולי נפש הם חולים. זהו סוג מחלה אחת, אבל גם הם חולים. שום חולה אינו מאושפז בשום בית-חולים מתוך תענוג. אבל כל חולה יש לו אפשרות, כשהוא חולה, להיות מבטח בקופת-חולים, וקופת-חולים תשלם בעד אישפוזו.

יעקב נחושתן (גח"ל):
או להיות בביתו.

יורם ארידור (גח"ל):

נכון, או לא לבוא לבית-החולים. אך במקרה שהוא בא לבית-החולים, הוא יכול ליהנות מביטוח של קופת-חולים, במקרים האלה הביטוח של קופת-חולים איננו תופס, והתוצאה היא שדווקא באותם המקרים הנדירים

יורם ארידור (גח"ל):

גם על החינוך העל-יסודי ולאחר מכן גם על החינוך הגבוה.

המגמה שלנו היא להרחיב את השירותים הניתנים לציבור כולו, ולא תמיד לבדוק אם האזרח יכול לשלם או לאו. שירותי הבריאות בוודאי נכללים בקטגוריה זו. זוהי כוונה מוצהרת בקווי היסוד של הממשלה לחוקק חוק ביטוח בריאות חובה לכל. אמנם יש חילוקי דעות לגבי הדרך שבה יבוצע ביטוח הבריאות. יש הצעה האו-מרת שביטוח בריאות צריך להיות במסגרת קופות-החולים הקיימות. אישית, אין הצעה זו לרוחי. אני חושב שהדרך צריכה להיות אחרת. אבל דיה לשמחה בשעתה. כאשר נדון בהצעת החוק אביע דעתי. אולם המגמה המקובלת על כולנו היא שהמדינה צריכה להבטיח שי-רוחי בריאות לכל.

חולה נפש הוא חולה. אין לקבוע דין מיוחד למחלת נפש. מהצעת החוק משתמעת אותה השקפה שאני שולל אותה, שחולה הנפש אינו בסדר, הוא "חטא" בזה שהוא חולה נפש, ולכן עליו לשאת בהוצאות אישפוזו. אני חושב שהכוונה צריכה להיות, שאם חולה נפש צריך אישפוז על יסוד צו של הפסיכיאטר המחוזי, אין הוא צריך לשאת בהוצאות. יש הרבה אנשים בציבור החוקקים לאישפוז ואינם מקבלים אותו, כי עדיין אינם במצב שהפסיכיאטר המחוזי יצווה על אישפוזם, ומצד שני יש בעיות בקבלת טיפול רפואי בתחום הנפשי על ידי פסיכיאטר או פסיכולוג, ללא תשלום. זה אחד תחומים ששר הבריאות יסכים אתי שהוא מוגנת. אני מתכוון לשירותי הבריאות לחולי נפש. והם מוזנחים לא מתוך כוונה, אלא מתוך חוסר תקציב. לכן הכיוון אינו צריך להיות המבחולת חייב לשאת בתשלום בעד אישפוזו, אלא להיפך; אותו חולה שהגיע למצב שאושפז, - ובוודאי אם אושפז בעל-כרחו - המדינה צריכה לשאת בתשלום זה במסגרת הקונצפציה הסוציאלית שלה.

לכן אני מקווה שחוק זה ישונה שינוי רדיקלי ולא יחזור בצורתו הנוכחית.

יעקב נחושתן (גח"ל):

אולי תגיד כיצד צריך לשנותו?

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

הצעת החוק תעבור בוודאי לוועדת השירותים הציבוריים. אין אני חבר בה. אני סומך על חברי הוועדה שיידעו לשנות את הצעת החוק ברוח הדברים שנאמרו על ידי רוב חברי הביטחון, מסייעות הקואליציה והאופוזיציה גם יחד.

בהזדמנות זו רוצה אני להפנות תשומת-לבו של שר הבריאות לנושא כאוב, שיש לי קשר אליו בתוקף מקצועי, וזה הנושא הנקרא רישוי לפסיכולוגים. במדינת ישראל אין שום חוק ואין שום מסגרת חוקית הנותנת רישוי לפסיכולוגים. אנו מפגרים בתחום זה אחרי מדינות מתקדמות כמו ארצות-הברית והרבה מדינות באירופה. בארצות אלה יש רישוי לפסיכולוגים, כפי שיש רישוי לרופאים, עורכי-דין, מהנדסים ואדריכלים. היום המצב החוקי בארץ הוא של אדם יכול להכריז על עצמו שהוא פסיכולוג, וכל אדם יכול לתת טיפול פסיכולוגי, הן למבוגרים והן לילדים. ובהו הוא יכול לגרום גורם נזק רב מאוד. כאיש מקצוע אני יודע, לצערי, שיש בתוך הציבור לא מעט שרלטנות בנושא זה של טיפול פסיכולוגי. כל אדם יכול לתלות שלט ולהכריז על עצמו שהוא פסיכולוג, גם אם אין לו הכשרה מספיקה ומת-אימה. קיימת התאחדות הפסיכולוגים, המקפידה הקפדה

אני חולק על סמכות בית-המשפט כפי שהיא מוצגת כאן. העקרון צריך להיות שהחולה לא ישלם. כפי שהסמכות מוצגת בחוק, עולה מתוכה שהחולה בדרך כלל ישלם, והפטור יהיה יוצא מהכלל. אם יהיה זקוק לכסף, כדי להתבסס חזרה בעבודה, לא תמיד הכסף הזה יינתן לו. יכול להיות שבית-המשפט יוכל להקטין את הפגיעה, אבל לא יוכל לבטל אותה. את החולה ייצג לפעמים האפוטרופוס הכללי, ולאו דווקא בן משפחה. הוא לא יגיש בקשה בכל מקרה. אין חובה להגיש בקשה לבית-המשפט.

קיצורו של דבר, החולה שבריאותו כבר נפגעה יהיה במידה מסויימת הפקר גם בממונו. אני חושב שחוק זה, בהשקפתו, מושגיו ומטרותיו, מצעיד אותנו כמה צעדים אחורנית לאותם מושגים שהיינו רוצים להשיג תחרור מהם. הוא מרחיק אותנו מביטוח-בריאות ממלכתי, שכולנו היינו רוצים להתקרב אליו. והדרך הנכונה לגבי חוק זה היא כפי שהצעתי בתחילת דברי בנושא זה.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שוסטק. - איננו באולים.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת בן-מאיר.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לצער, אני צריך להצטרף לחלק ניכר מדברי קודמי בהסתייגותם מחוק זה. אמנם אינני מזדהה עם ההערכה המרחיקה לכת של חבר-הכנסת נחושתן, שזה אחד החוקים החמורים שהוגשו אי-פעם לכנסת, אבל לגופו של עניין אני חושב שחוק זה כפי שהוא מוצע אינו במקומו.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אתה מציע להחזיר את החוק לממשלה?

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אני חושב שחוק זה צריך לעבור עיבוד מרחיק לכת בוועדה. אני חושב שחוק זה, התסדרון העיקרי בו הוא שההשקפה המונחת ביסודו איננה נכונה. אף-על-פי שמדובר בחולי נפש, יש בו הפיטה, גם אם היא תת-הכרתית, שבכל זאת יש הבדל בין חולה נפש וחולה דגיל. בוודאי אינני מקבל את ההשוואה שנעשתה פה בין חולה נפש ובין אסיר. חולה נפש איננו אסיר; הוא חולה. דווקא משום שאני חושב שאיננו אסיר, אלא חולה, אני מתפלל על כוונת החוק להטיל על אדם חולה, הנוקק לאישפוז, לשאת בהוצאות אישפוזו. לפי מיטב הכרתי גוגל הדבר - וזה נאמר על-ידי קודמי, ובצדק - את הכיוון הכללי של ביטוח בריאות חובה במדינה, שמאחריו עומד עקרון סוציאלי, לדעתי, צדק, שהמדינה אחראית לכך שכל אדם שנוקק לכך יקבל טיפול רפואי שהוא זקוק לו, ללא תשלום, בין שיש לו כסף ובין שאין לו כסף. יש לנו חוק חינוך חובה שאינו מבחין בין אלה שיש להם כסף ובין אלה שאין להם כסף. יש אנשים באוכלוסיה שיכולים לשלם בעד חינוך ילדיהם גם בבית-ספר יסודי, ובכל זאת אין הם משלמים. המגמה שלנו - ואמנם יש קשיים להגשימה בגלל מגבלות התקציב של המדינה ובעיות המשק - המגמה של כולנו היא, שכאשר נטל הוצאות הבטחון יקטן עם בוא השלום או רגיעה או הסדר, יורדת חוק חינוך חובה חינוך ויחול

בבריאות, אם באבטלה וכיוצא בזה. אם כי לא הגשמו לגמרי את ההשקפה הזאת בבריאות והעניין נשאר תקוע במסגרות אנכרוניסטיות של קופות-חולים הסתדרותיות, פרטיות, מפלגתיות, אני בכל זאת חושב שאפילו במסגרת זאת קיבלנו את העקרון שהחברה אחראית לצרכיו של אדם חולה, והולואי שנגיע בהקדם לכך שתפקיד זה כולו יעבור לידי המדינה.

לגבי חולי נפש אני בכלל לא מבין איך אפשר להפך את העקרון הזה. כפי שאמר קודמי, בימי הביניים היו מלקים חולי נפש בשוטים כדי לגרש מהם את השטן ומענים אותם, כי לא התייחסו אל מחלת נפש כאל מחלה, אלא כאל עיבוב, התמכרות לשטן או פשע. בימינו אין בכלל ויכוח על כך שזו מחלה, ואולי אחת הגורעות שבמחלות. האם אדם צריך לשלם בעד הטיפול בו? ומה העקרון המבחין בין עשירים ועניים? הדבר מופיע מדי פעם בפעם בכנסת בכל מיני הקשרים בצורה מעוותת לגמרי, לדעתי, גם לגבי חינוך תיכוני, למשל. כולנו הסכמנו שכל הילדים יקבלו חינוך יסודי חינם ואין נפקא מינה אם אביו של הילד הוא עשיר או עני. זה כאילו לא-סוציאלי, מכיוון שנותנים חינוך יסודי חינם לבן של אב עשיר על חשבון בן של אב עני, אבל העולם כולו קיבל את זה, כי האחריות החברתית מתגברת על העקרון האחר. אותו הדבר חל על כל הדברים האלה שאנו מדברים עליהם. יכול לבוא שר הבריאות - אני מקווה שלא יעשה זאת - ולומר שאסור למדינה לתת מתנה למשפחה עשירה שיש בה חולה נפש ושום נטיל על זה את עקרון הביטוח הלאומי הכולל, הרי זה כאילו מתן הענקת לעשירים. זאת תפיסה מיושנת לחלוטין.

כל הדבר הזה מזכיר לי את ההשקפה הבריטית של המאה השמונה-עשרה בעניין ה-*means test*, הבחינה אם יש אמצעים לאדם. החוק הזה מתייחס לעקרון שהיה מיושן כבר במאה שעברה. כבוד היושב-ראש, דעתי היא שאין לגבות תשלום כלשהו ממשפחה של חולה נפש, ועל אחת כמה וכמה שאין לגבות תשלום מחולה נפש שאינו מבקש להיות מאושפז בבית-חולים לחולי נפש, אלא כופים זאת עליו ולוקחים אותו לשם בכוח. האם אתם עוד רוצים שישלם בעד השהות הכפירה שם? הרי זה לא תענוג גדול להיות מאושפז בבית-חולים לחולי נפש בישראל, בכלל זה למדון שאנתנו מפגרים פיגור קיצוני אחרי מה שאנו רוצים שיהיה במדינתנו. אני חושב ששר הבריאות יהיה הראשון אשר יצחיק על כך שכאשר אנו נכנסים לבתי-חולים לחולי נפש, אנו מתביישים שזה המצב במדינתנו. בכלל זה כמו בבתי-הסוהר, להבדיל. מוזמן חדלו בתי-חולים אלה להתאים לרמה שהיינו רוצים שתהיה להם במדינה שלנו. האם בעד תענוג זה צריך עוד חולה הנפש לשלם? זה כבר לא יהיה חולה נפש, אלא משוגע.

כבוד היושב-ראש, אני מציע להסיק את המסקנה מדברי כל הנאמרים ולהחזיר את הצעת החוק לממשלה.

אעיר עוד שתי הערות. כמו קודמי גם אני חושב שמזמן היה צורך להניח רישוי לטיפול פסיכולוגי. אינני פסיכולוג כמו קודמי, אבל אני נשוי לפסיכולוגית וכעתו-נאי אני נתקל לא פעם במקרים של שרלטנים למיניהם, והיה מקרה מחריר של אדם שהיה לו תואר ב.א. בפסיכ-כולוגיה ושנאשם בכך שניצל את מעמדו כדי להוליד שולל נשים תמימות ולבצע בהן מעשים מגונים באמ-תלה של טיפול פסיכולוגי. יש לשים קץ למצב זה.

דבר שני: אני רוצה להצטרף לדבריו של הוואם

טובה ויעילה בקבלת חברים. בסך-הכל מאוגדים בתוכה 350 חברים, אבל אין לה סמכות; אולי יש לה סמכות לגבי נציבות המדינה, אבל לא לגבי הציבור הרחב.

אני יודע שבמשרד הבריאות מעבדים עתה, בשיתוף עם הסתדרות הפסיכולוגים, הצעת חוק בעניין זה. אבל אני פונה אל שר הבריאות, כי אני רואה בכך דבר חשוב. הדבר יכול לגרום הרבה נזק, לפעמים לא פחות ממה שעלול לגרום רופא כאשר הטיפול אינו נכון. יכול אדם שמקבל ילד לטיפול - ואני מכיר מקרים כאלה - לגרום לטרדניה. וכבר אינני מדבר על מקרים שבהם נוצלו נשים ונערות ובוצעו עבירות פליליות במסווה של טיפול פסיכולוגי. אבל גם זולת המקרים הקיצוניים שבהם יש עניין פלילי, הרי יש מקרים שבהם אדם אינו מסוגל לתת את הטיפול, אך הוא אולי משוכנע שהוא מסוגל לתת טיפול זה, ובעקבות זה עלול הוא לגרום לטרדנות ולנזק בלי-תיוק. לכן אני חוזר ופונה לשר הבריאות לזרז ככל האפשר הכנות חוק שישליט סדר בכל המישור של עבודת הפסיכולוגים בישראל.

ה"ד מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת טובי. אני רואה שאינו באולם. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו לחבר-הכנסת סודקיס, אחרון הנאמרים בדיון זה.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אילו היה מזדמן חולה רוח לאולם ושומע את הדיון, היה ודאי מגיע למסקנה שהכנסת תחזיר את הצעת החוק לממשלה, פה אחד. אבל מכיוון שלנו יש הוקן אחר, הגיון נורמלי כביכול, ברור לגמרי שהצעת החוק מתקבלת. רוב הנר-אמים היו צריכים בעצם לסיים נאומוהם בפסק: אני מתנגד לחלוטין להצעת החוק ועל כן אצביע בעדה.

עם כל הכבוד, יש כאן ליקוי פרלמנטרי. גם במת-כונת הקיימת של קואליציה ואופוזיציה. אם יש דעה כל-כך אחידה של כל המשתתפים מכל הסיעות נגד הצעת החוק או נגד עיקר התוכן של הצעת החוק, הרי זה גובל ממש באבסורד להעביר את הצעת החוק לוועדה. יש בדיחה האומרת: מה זה גמל? - סוס שתוכן על-ידי ועדה. אולם שום ועדה אינה יכולה להפוך גמל לסוס.

אחד הדברים שבהם יכולים אנו להתפאר במדינה הזאת - ואולי זה אחד הדברים החיוביים ביותר שירשנו מהמסורת היהודית - הוא העקרון הסוציאלי "כל ישראלי ערבים זה לזה", בייחוד בתחום הבריאות.

אליעזר שוסטק (המרכז התפשי):
 בייחוד בתחום של חולי נפש.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
 בייחוד בתחום הבריאות, לא כל-כך בתחום של חולי נפש.

כשאחד מאתנו בא לאמריקה ורואה את המצב שם ושומע את הוויכוחים, אני חושב שהדבר העיקרי שהוא מתפאר בו הוא שבכלל איננו יכולים להבין את ההש-קפה האמריקאית שעניין בריאות ומחלה הוא עניין של כסף, כלומר, מי שיכול להרשות לעצמו, יכול לעבור את הניתוח המציל את חייו, ומי שאינו יכול להרשות לעצמו, הולך ומתגרר. במדינה זאת הגענו להשקפה - נדמה לי שהיא מקיפה את כל המדינה - לפחות בתי-אוריה, של ביטוח כולל, דהיינו המדינה או החברה היא האחראית לכל פגע שאדם לוקה בו שלא באשמתו, אם

הראשון בוויכוח לגבי המצב במבצר עכו. אני חושב שבשנה העשרים-ושלוש לקיום מדינת ישראל...

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):
מה מדבר חבר אצ"ל לשעבר.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

הייתי אומר זאת גם לולא הייתי חבר אצ"ל לשעבר. זו באמת בושה וחרפה. אין זה ענין של השתייכות מח' תרנית זו או אחרת בעבר. זו בושה וחרפה שאחרי עשרים-ושלוש שנים לקיום המדינה לא מצאנו דרך לשחרר את האתר ההיסטורי הזה מנוכחותו של בית החולים לחולי נפש. והייתי רוצה באמת לשים על לוח לבו של שר הבריאות לתת עדיפות גבוהה להעברת בית החולים לחולי נפש מעכו למבנה מתאים יותר, מתאים יותר משתי בחינות: גם מתאים יותר מבחינת הרקע ההיסטורי של מבצר עכו; גם מתאים יותר לבית-חולים לחולי נפש. ברור שמבנה זה אינו מתאים.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת סורקיס.

מרדכי סורקיס (המערכ, עבודה—מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים. מכיוון שקו"ד כל צריך כל אחד להכריז בעד מה הוא — אכריז שאני, א) בעד ביטוח-בריאות ממלכתי; ב) בעד חוק זה. כל עוד אין חוק ביטוח בריאות ממלכתי...

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

נחכה עד שיבוא. טיטוס כבר יש.

מרדכי סורקיס (המערכ, עבודה—מפ"ם):

העניינים אינם פשוטים כל-כך. אין לי הרגשת נחי' תחת לגבי מצב הבריאות במדינת ישראל לעומת מדינות אחרות בעולם. נקח לדוגמה מדינה "מסכנה" כמו ארצות-הברית: מי שהיה שם או מי שיש לו קרובים בארץ זו יודע שהאנשים חיים בסיכוי שמא תקרה אותם איזה מחלה ואז יאבדו כל חסכונויותיהם. מספיקה מחלה אחת כדי שכל חסכונויותיהם ירדו לטמיון.

בעיית חולי הנפש היא בעיה חמורה מאוד מחוסר מקומות אישפוז, יומשרד הבריאות ושר הבריאות עושים מאמצים כדי לתקן את המצב. ואני שואל: האם מדינה שיש בה בעיות כלכליות חמורות כמו שיש במדינת ישראל צריכה לתת הכל חנינם, גם לאלה שהם בעלי יכולת? זה לא רק עניין של חולי נפש, הרב אברמוביץ.

מנחם ידיד (גח"ל):

האם יצא הקצף על חולי הנפש דווקא?

מרדכי סורקיס (המערכ, עבודה—מפ"ם):

נקח לדוגמה ילדים דפקטיביים. האם משהו בעולם עשה חשבון כמה עולה החזקת ילד כזה במוסד במשך שנים רבות?

אני מתפלל על שר הבריאות שכלל לא הזכיר את העיריות. הדבר חסר לי מאוד בחוק ואני מבקש תיקון. היכן העיריות בחוק זה? האם רק שופט בית-המשפט המחוזי יחליט? על כדו רובץ גם על העיריות כשם שהחוק רובץ על המשפחה. הן משלמות תשלומים כבדים במשך עשרות שנים.

יעקב נחושתן (גח"ל):

מתקציב משרד הסעד.

מרדכי סורקיס (המערכ, עבודה—מפ"ם):

הייתי ראש עיר כמה שנים ואני יודע. יש מקומות שמקבלים 80%, 90% ויש גם כאלה שמקבלים 95%. אל תטיל איפוא הכל על הסעד. תל-אביב אינה מקבלת מה שמקבלת ירוחם. הרב אברמוביץ יכול לגקוב מספרים המוכיחים כמה משלמת העיריה בעד חולי נפש מאוש-פזים.

גם במוסדות הפרטיים המצב קשה מאוד. אני חושב שוועדת השירותים בדקה פעם נושא זה של המוסדות הפרטיים, באיזה מצב קשה נמצאים בהם החולים האומ' ללים.

יש משפחות המטפלות במקרים כאלה בצורה בלתי-רגילה ומוסדות את פת לחמן לעזור למקרים האומללים. יש משפחות המתגברות לאותם אומללים ואינן רוצות אפילו לראות אותם, ואלו לאו דווקא משפחות עניות. דווקא המשפחות העניות דואגות להוריהן ואינם מטילות אותם על שכמ הציבור. וזה אחד הדברים שבדקתי אותם במשך שנים. דווקא במשפחות אלה יש יחס בלתי-רגיל לחולים זקנים ולמקרים שקרה להם אסון. אלה שרוצים להשתחרר מעול זה, ממעמסה זו, אומרים לעצמם: יש מדינה עשירה, היא צריכה ויכולה לעשות הכל.

כאן אומרים דברים ברורים: איש לא יפגע באדם שאין לו לשלם. לא צריך לחזור על כך שהמשלה או המחלקה הסוציאלית לא ידרשו מהמשפחה לתת מן הכסף שבו הם צריכים לפרנס את ילדיהם כדי לשאת בהוצאות אחזקתו של החולה. אבל יש מקרים, מאות ואלפים בארץ הזאת, שיוכלים לשלם. עוד מעט יבואו ויאמרו לנו מה קורה בשבדיה, מה קורה בשווייץ, ששם לא היתה מלחמה זה מאתיים שנה. אלא תביאו לי דוג' מאות אלה, אלא הביאו לי דוגמאות ממדינות עשירות שאנחנו יכולים להתפאר לעומתן במה שנעשה אצלנו בתחום הבריאות. בבית-המועצות, למשל, מכניסים גם אנשים בריאים לבית-חולים למחלות נפש.

יעקב נחושתן (גח"ל):

אבל גם שם זה בלי כסף.

מרדכי סורקיס (המערכ, עבודה—מפ"ם):

כנראה יש להם הרבה מקומות.

ואצלנו? רובץ עול כבד של מיליונים גם על העני-ריות וגם על המדינה. אני חושב שיש להכניס בוועדה תיקון בחוק, לפיו מוסד של המקום יחזק את המקרה וימסור את תוה'ת-דעתו. אין להביא את העניין מיד לשופט בית-המשפט המחוזי על מנת שהוא יחליט.

כל עוד אין חוק ביטוח-בריאות ממלכתי, חייבים לקחת כסף ממי שיש לו כסף, והמשפחה מנצלת כסף זה, על מנת שנוכל לעזור לאחרים להרחיב את פעולת האישפוז בארץ דווקא למקרים אלה.

אני תומך בחוק ואני בטוח ששר הבריאות, שבא ממקור סוציאליסטי מובהק, ישמור שעניין זה לא יפגע באנשים שלא מן הצדק לקחת מהם. ממי שאפשר לקחת — יקחו.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לשר הבריאות, למתן תשובה.

שר-הבריאות ז. שם טוב:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. כאדם שבתוקף תפקידו חייב להכיר בדיוק את המצב, במיוחד בתחום של אישפוז חולי נפש, הרגשתי, אולי יותר מכל חברי

אני צריך לשלם בעד האישפוז, יש להביא בחשבון ימי-צויים עוד סוגים של חולים מוכי גורל והם משלמים דמי אישפוז.

מנחם ידיד (גח"ל):
קופת-חולים משלמת בעדם.

שר-הבריאות ו. שם-טוב:
מפני שהם משלמים לקופת-חולים.

אני רוצה להסביר איך הגענו בכל זאת להחלטה להגיש הצעת חוק זאת.

מנחם ידיד (גח"ל):
אתה מסביר שחולה סרטן משלם. קופת-חולים משלמת.

שר-הבריאות ו. שם-טוב:
הביטוח בקופת-חולים איננו ניתן חינם. החבר משלם מס חבר כל ימי חייו. לכן אם יש לו ביטוח בקופת-חולים, לא ישלם בעד אישפוז.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):
אתה מדבר על אנשים שהפסיכיאטר המחוזי מצווה לאשפז אותם.

שר-הבריאות ו. שם-טוב:
כמה חברי כנסת טענו היום שחולה נפש לא צריך לשלם גם כאשר הוא מאושפז לפי רצונו ובהסכמתו ולא לפי צו. ראשית, אמרו: אלה אנשים שאתה כולא אותם לכל ימי חייהם, ונוסף לזה הם מוכי גורל.

אני לא מתווכח אתך, חבר-הכנסת אנקוריון, אלא עם חברי כנסת שאמרו... חבר-הכנסת אנקוריון, אתה קורא קריאת-ביניים, וכאשר אני משיב לך, אתה מדבר עם חבר-הכנסת קרגמן. אם כך, לא אשיב לקריאת-הביניים שלך.

גם חולים מוכי גורל בגלל מחלות אחרות משלמים בעד אישפוזם, וזה לא יכול להיות קריטריון אשר לפיו פטור חולה נפש מוכה גורל מלשאת בהוצאות אישפוזו.

כמה חברי כנסת שהשתתפו בדיון לא שמו לב באיון מידה היתה סתירה בדבריהם. מצד אחד תיארו את המצב הקשה בתחום האישפוז, ובאמת המצב קשה, מכמה וכמה בחינות, ומצד שני בקלות היו מוכנים לוותר על גביית דמי אישפוז בתקופה של מצוקה תקציבית חמורה שבה אין לנו אפשרויות כספיות להגדיל את ההשתתפות התקציבית בפיתוח שירותי האישפוז. אתם מציעים שנוותר על ההכנסות, ואינכם גונתים דעתכם לעובדה שדבר זה יכביד עוד יותר על המצב הקיים בתחום אישפוז חולי הנפש.

אני צריך לבחור בין שתי אפשרויות: או לוותר על הכנסות מתשלומי האזרחים בעד אישפוז ולצמצם עוד יותר את השירותים, או לגייס כמה מיליונים לידות מתשלומים שנטיל על חולים שיכולים לשלם מבחינת מצבם הסוציאלי, כדי שנוכל להעלות במידה מסוימת את רמת האישפוז הפסיכיאטרי במדינת ישראל, שבכמה בתי-חולים היא יורדת מאוד.

ייתכן מאוד שיש להכניס שינויים בכמה מסעיפי החוק. נשקול זאת בוועדה. אני מתייחס במיוחד לדבריו

הבית, את הפער הגדול, שבא לידי ביטוי בדיון זה, בין המציאות כפי שהיא בשירותי האישפוז הפסיכיאטרי לבין הרצון של חברי הכנסת לחולל שינויים, להגשים במהירות גדולה ככל האפשר עקרונות חדשים וחשובים, שאני שותף להם. מבחינת העקרונות אינני יכול לומר שהייתי מאושר להביא את הצעת החוק הזאת. גם אני סבור שמחלות הנפש שייכות בעצם לקבוצת המחלות הסוציאליות שהחברה חייבת לקבל על עצמה את מימון ריפוי. אך עובדה היא שמאז קום המדינה גובים תשלום גם בעד אישפוז חולי נפש. אין חברי הכנסת יכולים להתעלם מן העובדה שמדי שנה הם מאשרים בכנסת את תקציב משרד הבריאות, אשר בו מופיע סכום של קרוב ל-60 מיליון לירות הכנסות מגביית כספים תמורת שירותים שאנחנו מעניקים לאוכלוסייה, בכללם שירותי ריפוי ואישפוז לחולי הנפש. מצב זה קיים במדינת ישראל מאז היא קמה. זו המציאות. וכל מי שמציע לנו לא לגבות כסף בעד אישפוז או שירותי ריפוי אחרים, חייב באותה מהירות להצביע מהיכן לקחת את הכספים הדרושים כדי לשפר את השירותים.

מנחם ידיד (גח"ל):
פחות "יורד" אחד במדינה.

שר-הבריאות ו. שם-טוב:
נוסף לכך, בוויכוח באה, לצערי, לידי ביטוי תפיסה מיושנת לגבי מה שנקרא אצלנו "חולה נפש". כמה מחברי הכנסת נתפסו להשוואה לא נכונה בין חולה נפש לבין אסיר. חבר כנסת אחד אפילו אומר: לא די שכולאים אותם לכל חייהם, האם עוד צריך לשלם בעד זה? זה לא כך. כך היה בימי הביניים, כאשר חולה נפש היה אסיר שכלאו אותו לכל ימי חייו. במדינת ישראל יש טיפול פסיכיאטרי מודרני. משך הטיפול בחולה בבתי החולים לחולי נפש הולך ומתקצר, וגם המחזוריות שבה חוזר החולה לבית-החולים הולכת ומתקצרת. רוב מחלות הנפש במדינת ישראל ניתנות לריפוי. החולה בא לבית-החולים לתקופה מסוימת, פחות או יותר קצרה, וחוזר לביתו ולקהילה כדי להיות אקטיבי בה. גם במקרים שחולים מאושפזים בתוקף צו, החולה בדרך כלל בא, מקבל טיפול וחוזר לחברה, חוזר לקהילה.

היה כאן נסיון לראות את חולה הנפש כאדם שלמעשה נדון למוות או למאסר עולם. זה רחוק מאוד מן האמת. לא נכון גם לראות את כל חולי הנפש כמוכי גורל או כחשוכי מרפא. אפשר לרפא אותם, ולא כולם מוכי גורל. לו שמענו חולי הנפש שכן מתארים אותם, לו שמענו איך רואים אותם כאן, היו לוקים בדכאון שאי-אפשר היה לרפא אותם ממנו בקלות.

מי שעוסק במספרים ובסטטיסטיקה על אישפוז חולי הנפש ייווכח לדעת שאין כל הצדקה לראות את הרוב הגדול של החולים כחשוכי מרפא.

בן-ציון קשת (גח"ל):
אבל כמוכי גורל?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:
חלק מהם מוכה גורל, זה נכון, אבל רק חלק מהם. ניקח לדוגמה חולי סרטן בשלב מתקדם מאוד של המחלה. חולה כזה גם הוא מוכה גורל, והוא משלם בעד האישפוז. אם רוצים להעלות כנימוק טענה שמוכה גורל

חברת-הכנסת גרוסמן העלתה נושא שאמנם אין לו יחס ישיר לחוק הנידון, אבל הוא מעיק מאוד על משרד הבריאות, והכוונה לאתיקה הרפואית בכל הנוגע ל"מיטות המועדפות". מגיעות אלינו שמועות מכל צד. לו היתה מתקבלת אצלנו תלונה קונקרטית של אזרחים אמיצים, היינו בהחלט תובעים לדון משמעת ומבדרים את הנושא עד הסוף. כל עוד יש רק שמועות, אין לנו אפשרות לפעול. אני מצטרף לקריאת חברת-הכנסת גרוסמן לאזרחים ולרופאים לשמור על האתיקה הרפואית.

רבותי, יש לנו במדינת ישראל כמה נכסים יקרים, שאם נבזבו אותם, ייצא הציבור כולו בהפסד. קיים אצלנו הנכס הגדול של אמון בלתי-מעורער בשופטי ישראל; אני חושב שיש במדינה אמון רב גם ברופאי ישראל. אסור שעל ידי שמועות והכללות נערער אמון זה. יש צורך לבדוק ויש צורך להעניש אנשים העוברים על האתיקה הרפואית, אם אמנם הדבר הזה יוכח; אבל אין לי כל צל של ספק, שהרוב הגדול של הרופאים במדינת ישראל פועל ועושה את עבודתו בהתאם לעקרונות האתיקה הרפואית.

נאמרו פה כמה דברים על מצוקת האישפוז הפסיכיאטרי. אני מציע — מבלי להתעלם מהקשיים — לא להגשים. אין לטשטש את העובדה שרמת האישפוז הפסיכיאטרי בבתי-החולים הממשלתיים במדינת ישראל — וזאת ציינה בצדק חברת-הכנסת גרוסמן, שהיא גם יושבת-ראש ועדת השירותים הציבוריים ויש לה אפ' שרות ללמוד את הנושא אולי יותר מאשר חברי הכנסת האחרים — היא גבוהה בהשוואה למדינות רבות בעולם, והוא הדין בכמה בתי-חולים פרטיים. יש משקע של מספר מסוים של בתי-חולים פרטיים. המצב חמור, אך איננו יכולים לסגור אותם, מפני שאין לנו מקומות אישפוז אלטרנטיביים. נעשה בעניין זה את המקסימום האפשרי כדי שיחול בהדרגה שיפור בתחום זה בעשור הבא.

לחברת-הכנסת אברמוביץ רצוני להגיד, שאני מתכוון להזמין אותו — לא לאחר הרבה חודשים — לפתיחת שתי מחלקות נוספות בבתי-ים, 60 מיטות בכל אחת מהן, כלומר 120 מיטות, וזאת בנוסף לשתי מחלקות אחרות שפתחנו במשך השנה האחרונה, כלומר עוד 120 מיטות. בכך נסלק את המזדווגים של אותו בית-חולים מרכזי לאזור תל-אביב, שדורבן עליו כאן.

המצוקה בתחום האישפוז הפסיכיאטרי לא תמצא את פתרונה על-ידי בניית בתי-חולים בלבד, אלא על-ידי פיתוח נרחב של שירותים לבריאות הנפש, החל בתחנות לבריאות הנפש, עבור למרכזים קהילתיים, עם מיטות יום ומיטות לילה, דוגמת המרכז שפתחנו לאחרונה ביפו, וכלה בכפרי עבודה, ובשלב האחרון בית-חולים פסיכיאטרי לאזור. על-ידי רשת כזאת של שירותים תיבנוק נצמצם במידה רבה את הלאחץ על בתי-החולים לחולי נפש, ואז מספר המיטות לכל אלף נפש יאבד משמעותו, משום שנפתח מסביב לבתי-החולים, שהוא השלב האחרון של הטיפול, שורה שלמה של תחנות — מה שישנה את התמונה כולה. זו הדרך שבה ילך משרד הבריאות בעשור הבא.

אני מציע להעביר את החוק לוועדה, ושם נגסה — אולי בהתחשב בהערות של חברי הכנסת — לשפר את החוק.

של חברת-הכנסת אנקוריון. החוק קובע שכל חולי הנפש המאושפזים על-פי צו חייבים בתשלום, ובית-המשפט המחוזי רשאי לתת פטור. אתה הצעת ללכת בדרך הפוכה, שנאמר שכל החולים האלה פטורים, אבל בית-המשפט יקבע מי צריך לשלם, לאחר שגוכיח שמצבו הסוציאלי של החולה מאפשר לו זאת. אפשר לשקול את הדבר.

חברת-הכנסת אברמוביץ, במידה שאני זוכר, הציעה שנגיח למינהלת בתי-החולים עם העובדת הסוציאלית שהם יחליטו מי ישלם ומי לא. פה אולי יש פתח לשרי-רות לב. אבל אולי גם זו דרך. נראה לי כי לדבר אחד חייבים אנחנו להסכים: במצב הקיים לא ייתכן שגבוא לפטור מתשלום בעד אישפוז חולים בעלי יכולת. ויתור כזה על הכנסות ישתקף ברמת האישפוז.

חברת-הכנסת אנקוריון, הלא המצב הקיים הוא שחולי נפש שיש להם יכולת כספית לשלם בעד איש-פוזם, חייבים לעשות זאת. זה המצב הקיים.

יעקב נחושתן (גח"ל):

גם אם אושפזו בעל-כרחם?

שר-הבריאות ו. שם-טוב:

אפילו בתוקף צו. אם מצבו הסוציאלי של חולה הנפש מאפשר, גובים ממנו תשלום. אמרתי בדברי ההסבר, שלאחר שבית-המשפט העליון קבע בפסק-דין שאסור לגבות תשלום בעד שירות שניתן לאזרח אם לא ידע מראש שיהיה עליו לשלם בעד השירות, כאשר מדובר במחלה גופנית, התעורר ספק אם אין לפסק-דין זה השלכה גם לגבי חולי נפש המאושפזים על-פי צו. לכן אנחנו מציעים את הצעת החוק. עובדה היא שבמשך עשרים-ושלוש שנים אנחנו גובים תשלום מחולי נפש שאושפזו לפי רצונם, ונשאלת השאלה למה לא לגבות תשלום מחולי נפש המאושפזים בתוקף צו, כאשר מצבם הכספי מאפשר להם לשלם?

אני סבור שאם גובים מחולה נפש שאושפז לפי בקשתו, צריך לגבות גם מאת חולה שאושפז בתוקף צו, וזאת כמובן רק אם מצב המשפחה מאפשר זאת, או אם יש עובד, או אם יש להולה רזרבה כספית והתשלום בעד אישפוז לא ימנע את שיקומו כאשר ייצא מבית-החולים.

כמה חברי כנסת הצביעו על כך שהצעת החוק נוגדת את המגמה הכללית שאנחנו מרבים לדבר עליה — מתן שירותי בריאות חינוך לכל. כאשר חוק ביטוח בריאות יתקבל, יינתנו שירותים לכל. נכון. למראית עין יש כאן ניגוד. אבל אני מבקש את חברי הכנסת שלא ישכחו — כדי שלא יצור אשליה שווא אצל האזרחים — שגם בעד ביטוח בריאות חובה ישלמו האזרחים. הוא לא יינתן חנם. כאשר יבוא חוק ביטוח בריאות, יקבעו משרד האוצר ומשרד הבריאות מה יהיה שיעור התשלום שיוטל על כל אזרח. אם כתוצאה מהפעלת החוק נרחיב את השירותים הניתנים כיום, הרי זה ישתקף בתעריף, בסכום הכסף שנצטרך לגבות אצל האזרחים תמורת השירות הנוסף שנשקף. התשלום שאנחנו גובים היום מחולי נפש ישתקף בתעריף שנגבה מכלל האוכלוסיה, לא מחולי הנפש הבודדים, אלא מכלל אזרחי המדינה; הם ישלמו בעד חולי הנפש שנאשפזו. כאשר החוק יבוא, נצטרך לגבות אותם אמצעים מהציבור. לכן אני חושב שמבחינה סוציאלית חוק ביטוח בריאות יקדם אותנו צעד גדול קדימה, כי הוא ירחיב את היקף השירותים ויטיל את העומס הכספי על כלל האזרחים במדינה.

הז"ר מ. זר :

חברי הכנסת, הוצעו שתי הצעות : האחת - להעביר את הצעת החוק לוועדת השירותים הציבוריים ; השנייה - להחזיר את הצעת החוק לממשלה. אנמיד את שתי ההצעות להצבעה זו מול זו.

יורם ארידור (גח"ל) :

אבקש למנות.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק
 לוועדה

24 -

בעד ההצעה להחזיר את הצעת החוק
 לממשלה

15 -

ההצעה להעביר את הצעת החוק לטיפול בחולי נפש (תיקון), תשל"א-1971, לוועדת השירותים הציבוריים נתקבלה.

הז"ר מ. זר :

חברי הכנסת, הישיבה הבאה של הכנסת מחל בשעה 11.00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה נעולה בשעה 19.35.